

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Politické subjekty a jejich vztahy v Rychnově
nad Kněžnou**

Autor: Andrea Lenfeldová

© 2011 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Andrea Lenfeldová

obor Veřejná správa a regionální rozvoj nav.- Hradec

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 17 odst. 2 určuje tuto diplomovou práci.

Název práce: **Politické subjekty a jejich vztahy v Rychnově
nad Kněžnou**

Osnova diplomové práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Lokální demokracie (teoretické vymezení)
4. Charakteristika obce
5. Političtí aktéři a občanská participace v obci
6. Závěr
7. Seznam použitých zdrojů
8. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 60 - 80 stran

Doporučené zdroje:

Balík, S. Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky. Praha: Grada, 2009.

Brokl, L. Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997.

Čmejrek, J. Obce a regiony jako politický prostor. Praha: Alfa nakladatelství, 2008.

Čmejrek, J. Participace občanů na veřejném životě venkovských obcí ČR. Praha: Kernberg Publishing, 2009.

Fiala, P. Strmiska, M. Víceúrovňové vládnutí: teorie, přístupy, metody. Brno: CDK, 2005.

Krejčí, O. Nová kniha o volbách. Praha: Professional Publishing, 2006.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Jan Čopík, Ph.D.**

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2011

Vedoucí katedry

Děkan

V Praze dne: 15. 1. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Politické subjekty a jejich vztahy v Rychnově nad Kněžnou" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2011

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Ing. Janu Čopíkovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady při zpracování této diplomové práce.

Politické subjekty a jejich vztahy v Rychnově nad Kněžnou

Political subjects and their relationships in Rychnov nad Kněžnou

Souhrn

Diplomová práce se zabývá politickými subjekty a jejich vztahy v obci Rychnov nad Kněžnou. První část práce se snaží obecně přiblížit oblast aktérů politického života a jejich participaci na politickém životě v obci. Dále pojednává o vývoji komunálního systému v českých zemích, velikostním členění obcí a charakterizuje různé typologie stranických systémů. Druhá část je zaměřena na politické aktéry a jejich participaci ve vybrané obci. Součástí této oblasti je také vyobrazení obce z pohledu socioekonomického. Hlavním tématem je však politický život, který je charakterizován místními komunálními volbami v letech 1919 – 1938 a v letech 1990 – 2010. Je zde podáno konkrétní chápání místního politického dění a vyvozen závěr, který obec Rychnov nad Kněžnou zařazuje do obcí střední velikosti, jelikož svým politickým životem odpovídá charakteristice této velikostní kategorie. Na základě provedené studie je dosaženo závěru o existenci historického kontextu při komparaci komunálních volebních výsledků předválečného období v letech 1919 – 1938 a volebních výsledků po roce 1989.

Klíčová slova:

demokracie, participace, komunální volby, volební strana, stranický systém, obec, nezávislí kandidáti, veřejná správa

Summary

The thesis focuses on political subjects and their relations within the town of Rychnov nad Kněžnou. The first part of the work tries to generally introduce the role of political participants in the political life of the town. It deals with the development of the municipal system in the Czech lands, with the classification of towns according to their size and it characterizes various types of party systems. The second part deals with political representatives and their role in a particular town. A part of this is the depiction of the town seen from socio-economic views. The main topic is the political life itself characterized by local municipal elections from 1919 to 1938 and from 1990 to 2010. Real understanding of local political events is given here to make a conclusion which places Rychnov nad Kněžnou among middle-sized towns since its political life corresponds to the characteristic features of this category. This study comes to the conclusion there exists historical context in comparing local election results before the war 1919 - 1938 and the election results after 1989.

Keywords:

democracy, participation, municipal elections, party, party system, town, independent candidates, public administration

Obsah:

1	ÚVOD	10
2	CÍL PRÁCE A METODIKA	11
3	LOKÁLNÍ DEMOKRACIE (TEORETICKÉ VYMEZENÍ)	13
3.1	POJEM DEMOKRACIE	14
3.2	PODOBA NAŠÍ DEMOKRACIE	15
3.3	AKTÉŘI POLITICKÉHO PROCESU.....	16
3.4	PARTICIPACE OBČANŮ.....	18
3.5	VÝVOJ KOMUNÁLNÍHO SYSTÉMU A VEŘEJNÉ SPRÁVY V ČESKÝCH ZEMÍCH	20
3.6	VELIKOSTNÍ ČLENĚNÍ OBCÍ.....	28
3.7	TYPOLOGIE STRANICKÝCH SYSTÉMŮ.....	31
4	CHARAKTERISTIKA OBCE	42
5	POLITIČTÍ AKTÉŘI A OBČANSKÁ PARTICIPACE V OBCI	48
5.1	KOMUNÁLNÍ VOLBY 1919 – 1938.....	48
5.2	KOMUNÁLNÍ VOLBY 1990	51
5.3	KOMUNÁLNÍ VOLBY 1994	52
5.4	KOMUNÁLNÍ VOLBY 1998	52
5.5	KOMUNÁLNÍ VOLBY 2002	53
5.5.1	<i>Volební kampaň a volební programy</i>	53
5.5.2	<i>Výsledky hlasování</i>	55
5.5.3	<i>Povolební situace</i>	56
5.6	KOMUNÁLNÍ VOLBY 2006	56
5.6.1	<i>Volební kampaň a volební programy</i>	56
5.6.2	<i>Výsledky hlasování</i>	58
5.6.3	<i>Povolební situace</i>	59
5.7	KOMUNÁLNÍ VOLBY 2010	60
5.7.1	<i>Volební kampaň a volební programy</i>	60
5.7.2	<i>Výsledky hlasování</i>	62
5.7.3	<i>Povolební situace</i>	63
5.8	VOLEBNÍ ÚČAST V KOMUNÁLNÍCH VOLBÁCH 1990 – 2010.....	65
5.9	VYMEZENÍ OBCE	65
5.9.1	<i>Začlenění obce Rychnov nad Kněžnou do velikostní kategorie obcí</i>	65
5.9.2	<i>Určení typu stranického systému obce Rychnov nad Kněžnou dle typologie G. Sartoriho</i>	66
6	ZÁVĚR	68

7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	71
8	PŘÍLOHY	78

1 Úvod

Přestože politologie jako vědní a pedagogický obor dosahuje v České republice od počátku 90. let nesmírného rozkvětu, po dlouhé období byla politickému životu na obecní úrovni věnována pouze okrajová pozornost. V České republice bylo třeba se nejprve soustředit na politický transformační proces, na vytváření demokratických struktur a mechanismů v celostátním měřítku. Otázky rozvoje obcí a regionů se začaly dostávat do popředí pozornosti až od konce 90. let, kdy se významným politickým a společenským tématem stala decentralizace rozhodovacích systémů a reforma územní veřejné správy.

Běžné chápání politiky v obcích a regionech je stále v zajetí přežívajícího centralistického přístupu k politickým procesům a povrchnímu přenášení zkušeností ze státní politické úrovně do komunálního prostředí.

Moderní systémy zastupitelské demokracie se potýkají s klesající volební účastí a nízkým zájmem občanů o převzetí odpovědnosti v rámci politického procesu. Zastupitelská demokracie by měla usilovat o překlenutí propasti mezi politikou na národní úrovni a na úrovni místní. Proto se stále více hledají nové způsoby zapojení občanů do politického procesu a posílení jejich participace na veřejném životě.

Práce je případovou studií zabývající se politickými subjekty a jejich vztahy ve městě Rychnov nad Kněžnou, které se nachází v Královéhradeckém kraji. Z územního hlediska je město významným správním a také společenským centrem pro své občany i okolí. Rychnov nad Kněžnou disponuje vzácným historickým, kulturním i průmyslovým dědictvím a vytváří tak dobré předpoklady pro další rozvoj města. Snahou práce je charakterizovat socioekonomické postavení obce, přiblížit možnosti občanů účastnit se místního politického života a seznámení se s průběhem komunálních voleb. Studie se zaměřuje především na teoretické koncepty komunální politické úrovně a následným uplatňováním v komunálním prostředí města Rychnov nad Kněžnou.

2 Cíl práce a metodika

Tématem diplomové práce je charakterizovat politický život v obci Rychnov nad Kněžnou. Zhodnocení a komparace volebních výsledků v komunálních volbách je hlavním cílem práce. Dalším cílem je charakteristika místních politických aktérů a snaha přiblížit participaci občanů na veřejném životě v obci, tedy celkové zhodnocení politického života. Pro dosažení hlavního cíle byly stanoveny i dílčí cíle, a to charakterizovat obec z pohledu historického, ekonomického a sociálního.

V diplomové práci je použita metoda případové studie. Uplatněnou technikou je studium dokumentů, při kterém byly využity historické spisy, úřední dokumenty a odborná literatura. Diplomová práce navazuje na obhájenou bakalářskou práci „Společenský a politický život v Rychnově nad Kněžnou“ (Lenfeldová, 2009), rozšiřuje téma politického života v obci a rámuje jej do širších souvislostí.

V teoretické části práce jsou vymezeny tyto základní oblasti: demokracie, aktéři politického procesu, participace občanů na veřejném životě obce, historický vývoj komunálního systému, velikostní členění obcí a typologie stranických systémů. Pro získání těchto vymezených oblastí bylo využito studia a rozboru odborné literatury.

Komunitní případová studie se snaží charakterizovat socioekonomickou stránku obce, v níž jsou uváděny historické, demografické, ekonomické a sociální údaje. Dále je zde formulována představa SWOT analýzy, která se jeví jako možná pro obec Rychnov nad Kněžnou. Posuzuje silné a slabé stránky, uvádí oblasti možnosti rozvoje a možná ohrožení města a jeho okolí. Při shromažďování těchto dat je čerpáno z internetových stránek města, literatury a z informací získaných na městském úřadě. Důležitým zdrojem jsou dostupná data zprostředkovaná Českým statistickým úřadem.

Následující kapitola pojednává o politických subjektech působících v Rychnově nad Kněžnou, o politické participaci občanů na místním veřejném životě. Je zde charakterizován průběh komunálních voleb v letech 1919 – 1938, 1990, 1994, 1998, 2002, 2006 a 2010. Značná pozornost je věnována posledním třem volebním obdobím, zejména pak rozboru volebních programů jednotlivých volebních stran, předvolební situaci, výsledkům voleb, povolební situaci a vytvoření koalic. Pro charakterizování voleb města v historickém kontextu bylo vyžadováno systematické studium materiálů dostupných v místním Státním okresním archivu. Rozsáhlý zdroj informací proto představuje Kronika města, dále jsou to články z místního tisku a internetové stránky zpravodajských serverů.

Volební výsledky byly získány z volebního serveru Českého statistického úřadu. Podrobnější informace o uvedených kauzách byly čerpány ze studia novinových informačních periodik ve Státním okresním archivu Rychnov nad Kněžnou.

Nejvýznamnějším ukazatelem politické participace občanů je volební účast. S ohledem na šetření jednotlivých volebních období je v následující kapitole naznačen její vývoj od roku 1990 do roku 2010.

Na základě zpracování případové studie je v kapitole *Vymezení obce* snahou práce charakterizovat Rychnov nad Kněžnou z následujících pohledů. Jedná se o začlenění obce do velikostní kategorie dle P. Jüptnera a určení typu stranického systému dle typologie G. Sartoriho.

V závěru práce jsou shrnuty poznatky vlastního šetření, postřehy, názory a možná doporučení. Cílem této případové studie je charakterizovat komunální systém města Rychnov nad Kněžnou. Přínos diplomové práce je shledáván v ověření platnosti některých obecných teorií v komunálním politickém systému.

Byly stanoveny tyto hypotézy:

Hypotéza č. 1: Obec Rychnov nad Kněžnou lze zařadit do kategorie obcí střední velikosti v rámci typologie členění Petra Jüptnera.

Hypotéza č. 2: V Rychnově nad Kněžnou existuje určitý historický kontext při komparaci komunálních volebních výsledků předválečného období v letech 1919 - 1938 a volebních výsledků po roce 1989.

3 Lokální demokracie (teoretické vymezení)

Následující text se zabývá vztahem lokálního a regionálního rozvoje k národnímu státu, jelikož soudobá zastupitelská demokracie je zakotvena v jeho institucionálním rámci. Charakteristickým rysem vývoje národních států se stala centralizace, a tedy v konečném důsledku oslabování regionální identity. Existence centralizovaného národního státu samozřejmě není v principiálním rozporu s politikou lokálního a regionálního rozvoje, tato politika je však v takovém případě součástí mechanismu přerozdělování. Její podoba je tak mnohem více závislá na centrálně definovaných cílech než na autentických, regionálně či lokálně artikulovaných zájmech.

Rozvoj obcí a regionů v současném světě začíná nabývat jinou podobu. Méně se spoléhá na státní přerozdělování a stále více využívá nových možností, jež nabízí proces globalizace. Pro obce a regiony může být globalizace podobnou hrozbou jako pro národní státy, ale současně jim přináší i jasné příležitosti, otvírá široký prostor lokálnímu a regionálnímu rozvoji. Globalizace se může stát překážkou demokratické transformace, jelikož podstatnou měrou zasahuje do kompetencí, ba i suverenity národních států, narušuje institucionální vazby a procesy politického rozhodování.

Dochází zde ke střetávání dvou historických tendencí. Na jedné straně je zastupitelská demokracie jako produkt demokratické transformace politických systémů národních států, která začíná mít i svůj mezinárodní rozměr v podobě mezinárodní spolupráce a integrace. Na druhé straně se stále více projevuje globalizace, která překonává či ignoruje státní hranice, vyvolává oživení regionálního úsilí a stává se tak historickým kontextem procesu regionalizace. V tomto procesu jde o zajištění místní konkurenceschopnosti, udržitelného rozvoje, společenské integrace a *participace*¹, ale i o demokratičtější účast občanů v rozhodovacím procesu, o hledání nových způsobů kolektivní činnosti a solidarity.

Velkým regionalizačním počinem bylo v českých zemích vytvoření politických a soudních okresů po revoluci v roce 1848. Zásadní politické změny po druhé světové válce, jejichž součástí bylo vytvoření systému národních výborů a praktická likvidace územní samosprávy, byly provázeny také změnou administrativního členění státu. Spolu se zrušením zemského zřízení v roce 1949 bylo vytvořeno 187 okresů a 13 krajů. Nové administrativní členění pak přinesla územně-správní reforma z roku 1960, která podstatně

---

¹ „Zapojení občanů do politického procesu.“ (Čmejrek, 2008, str. 69)

zvětšila velikost okresů a jejich počet snížila na 75. Podobně zvětšila i kraje, jejichž počet klesl na sedm.

Další regionalizační změny v České republice (ČR) nastaly po roce 1989 v rámci reformy územní veřejné správy. Po zrušení soustavy národních výborů a obnovení obecního zřízení se samosprávnými obcemi vyvolala velké diskuse otázka vyšších územních samosprávných celků (VÚSC), která zůstávala otevřena až do druhé poloviny 90. let. Volby do obecních zastupitelstev se uskutečnily v roce 1990. V roce 1997 bylo rozhodnuto o vytvoření 14 krajů na úrovni NUTS 3 (13 krajů a Praha). Následně v roce 2000 se konaly krajské volby a kraje začaly působit od počátku roku 2001. Přechod k obecnímu a krajskému zřízení byl významným posílením *decentralizace*² a *principu subsidiarity*.³ (Čmejrek, 2008, str. 158, 30 - 36)

3.1 Pojem demokracie

Klasickým východiskem odborné literatury zabývající se tématem demokracie je etymologický výklad tohoto pojmu, tedy vznik a původ slova. Slovo demokracie pochází z řečtiny ze slova *démokratiá*, které vzniklo spojením dvou řeckých slov, výrazu *démos* – lid a *kratein* – vládnout. Význam slova demokracie je tedy vláda lidu. Italský politolog Giovanni Sartori analyzoval možné výklady tohoto slova a demonstroval tak obecnou problematičnost jednotného chápání pojmu demokracie, který lze označit za obsahově polyvalentní (mnohovýznamový) termín. Slovo demokracie se stalo v moderní době natolik univerzálně používané, i zneužívané, že obecný konsensus okolo jeho výkladu je v současnosti prakticky nemožný. (Hloušek, Kopeček eds., 2004, str. 17)

➤ Sociálně psychologické předpoklady demokracie

Demokracie je režim, který občanům zajišťuje svobodu, poskytuje volební a lidská práva, přispívá k uspokojení jejich potřeb, kultivuje jejich osobitost a pomáhá jim v cestě za štěstím. Vytvoření i udržení demokracie závisí na mnoha okolnostech, obojí záleží především na obyvatelích samotných, na jejich demokratických sklonech. Připravenost

---

² „Předávání výkonných i politických pravomocí centrální správy na regionální nebo místní úroveň.“ (Čmejrek, Bubeníček, Luhanová, 2005, str. 27)

³ „Delegace rozhodování na nejnižší možnou úroveň.“ (Čmejrek, Bubeníček, Luhanová, 2005, str. 25)

k demokratickému jednání pak vyplývá ze sociálně psychologických dispozic. Jsou to především: občanská, demokratická politická kultura čili demokratičnost; občanský étos (mravní základ) a vlastenectví. (Klicperová-Baker, Feierabend eds., 2007, str. 12)

3.2 Podoba naší demokracie

Liberální zastupitelská demokracie vznikala z nejrůznějších spolků, korporací, sdružení a místních samospráv, tvořících *občanskou společnost*⁴, jejíž kořeny sahají až k evropské středověké městské demokracii. Demokracie historicky vznikala zdola. Občanská společnost byla díky své spolkové samosprávě chápána v krajních koncepcích jako protiklad státu. Sdružení občanské společnosti působí jako zprostředkovatelé zájmů ve veřejné sféře, ve sféře místní a regionální politiky, na rozhraní prostoru soukromého či veřejného a veřejného či politického.

Zastupitelská demokracie dnešní České republiky vznikla po listopadu 1989 shora, zřízením jejích zastupitelských i dalších institucí legislativním opatřením, nikoliv uznáním existujících institucí občanské společnosti a otevřením prostoru pro jejich působnost nastolením liberální zastupitelské demokracie. Naše polistopadová demokracie vznikla opačně než klasickým způsobem, a opačně než v roce 1918, kdy její vyhlášení bylo připraveno dlouhým zráním občanské společnosti, důsledky obou průmyslových revolucí i více než půlstoletým zráním institucí a politické kultury v rakousko-uherské konstituční monarchii.

Občanská společnost jako složitá síť nejrůznějších samosprávných spolků a institucí, demokraticky vyvrstá ještě během předválečného Československa, byla zničena lety nacistické okupace a následnou nedemokratickou formou vlády. Dnešní existující sdružení, spolky a zájmové organizace často „netvoří“ občanskou společnost, která by byla podhoubím a oporou demokracie. Občanskou společnost nelze zřídit shora, zákonem. Měla by znovu ustavit své struktury přirozenou cestou a znovu dozrát zdola.

Nedostatečnou občanskou aktivitu prokazuje snad každý výzkum, který se tohoto tématu dotkne. Při snaze participovat na politice a ovlivňovat demokratické orgány si však občané

---

⁴ „Síť zpravidla apolitických sdružení lidí, kteří pomáhají svou občanskou angažovaností rozvíjet formy demokratického chování. Je založena na dobrovolnosti, nezávislosti a autonomii občanů.“ (Čmejrek, Kopřiva, 2007, str. 108)

většinou myslí, že politický vliv kromě voleb nemají, a většinou nevědí, jak by jinak mohli svou politickou vůli uplatnit.

Skutečný deficit naší demokracie, neexistenci plnohodnotné občanské společnosti lze odstranit pouze aktivitou svobodných občanů, kteří se sdružují a prosazují své zájmy a kontrolují své zástupce aktivně sami, především aktivitami v občanských sdruženích a v politických stranách. Občanskou společnost nelze ustavit shora, jako zastupitelskou demokracii, občanskou společnost musí občané během dvou až tří generací teprve vytvořit. Nezastupitelným nástrojem „politiky“ občanské společnosti jsou zejména občanská sdružení a spolky, nezastupitelným nástrojem „vrcholné politiky“ jsou především politické strany. Oba tyto nástroje jsou prostředky přímé, permanentní občanské participace na politické moci, jsou páteří demokracie. Nepřátelé demokracie tuto roli občanských sdružení a politických stran vždy znali. Předpokladem každé zdárné likvidace demokracie totiž byla likvidace svobody sdružování občanů. Každý úspěšný útok na demokracii začínal jednak útokem na politické strany a vedl k omezení či vyřazení jejich intermediární (zprostředkující) funkce, jednak útokem na občanskou společnost, omezením nebo zrušením její autonomie. Občanská společnost u nás nezačne vznikat a demokracie u nás nebude plně utužena, dokud si těchto skutečností nebudou plně vědomi také občané, stoupenci demokracie, nejen její nepřátelé. (Brokl eds., 1997, str. 88 - 93)

3.3 Aktéři politického procesu

Struktura intermediárního systému dnešních demokracií je tradičně tvořena především politickými stranami, odbory, různými sdruženími, spolky a hnutími. Pilíři tohoto systému jsou již od 19. století politické strany a odbory, propojující různé sféry společenského a politického systému.

Historicky se ustavila struktura tří vzájemně se doplňujících forem prostředkování zájmů. K politickým stranám se přidávají odbory a různé zájmové skupiny, organizace a spolky, společenská a politická hnutí, které ve druhé polovině 20. století stále více doplňuje čtvrtá forma zprostředkování, masmédiá (veřejné sdělovací prostředky) a tvůrci veřejného mínění.

Politické strany jsou hlavními politickými intermediárními subjekty. Jejich političnost může na místních úrovních, kde především dominují místní zájmy, někdy působit přehnaně. Politické strany v tomto prostředí často nemají stejnou proporci politické moci jako na vrcholové úrovni, působí spíše svým vlivem než politickou mocí. Uzavírají nezřídka i jiné koalice, než je vládní koalice vrcholové politické scény a starostenství obce či celou radnici může získat strana z hlediska velké politiky nevýznamná nebo opoziční. Ve veřejné sféře je tradičně silný vliv institucí, o nichž ve smyslu celostátní politiky mluvíme jako o nepolitických nebo lokálně politických. Politické strany, které získaly politickou moc ve státě, na vrcholu pyramidy státní společnosti, nemusí mít v této sféře obdobnou pozici.

Odbory sdružují specifické zájmy, které se liší od zájmů, jež kumulují politické strany, nebo přijímají reprezentaci zájmů, zejména sociálních, které strany případně reprezentují nedostatečně. Odbory nemají politickou moc, nezískávají a nepozbývají ji ve všeobecných volbách, ale mají politický vliv.

Zájmové skupiny jsou instituce, které mají na zřeteli své zájmy proti jiným skupinám s odlišnými nebo protikladnými zájmy členů. Jsou to skupiny, které se prostřednictvím spolupráce nebo ovlivňování vlády, parlamentu, veřejnosti a politických stran snaží při tvorbě politické vůle a v rozhodovacích procesech zjednat platnost zájmů svých členů.

Masmédia se ve druhé polovině 20. století stala dalším podstatným, avšak specifickým aktérem. V posledních letech jsou nezbytnými zprostředkovateli, často ale přijímají tuto roli nedůsledně a nezodpovědně, produkují další šumy a vytváření mediální „mezirealitu“. Role masmédií se oproti situaci do poloviny 20. století ve všech vyspělých zemích proměnila i v aspektu politickém. Masmédia již obvykle nejsou orgány prosazování určitých zájmů, jak tomu bylo ještě v meziválečném období, k tomu, aby organizovaly a prosazovaly určité zájmy. Dnes obvykle nereprezentují žádné zájmy, jejich okruh adresátů není z hlediska sociální struktury a politického spektra přesně ohraničen. Mají určitou ideologickou linii, ale nedisponují vlastním politickým programem. (Brokl eds., 1997, str. 29 - 31)

3.4 Participace občanů

V odborné literatuře se uvádí řada důvodů, proč by občané měli participovat na politickém rozhodování. Politická participace občanů poskytuje veřejným úřadům potřebné oprávnění a prostředky nutné k efektivnímu rozhodování. Zajišťuje jim také aktivní podporu občanů při dosahování cílů. V instrumentálním pojetí bývá politická participace chápána jako způsob, jakým jednotlivci dosahují individuálních cílů. Jiné přístupy považují politickou participaci za projev vztahu občana k jeho komunitě a za součást *politické socializace*.⁵ Proto také bývá politická participace dáována do souvislosti s řešením problému *sociální exkluze*⁶, neboť je cestou jak vyčleněné skupiny a jejich zájmy zahrnout do procesu rozhodování. (Čmejrek, 2008, str. 69)

Participace a spolupráce jsou otázky, které se čím dál častěji objevují ve sféře spravování veřejných věcí na všech úrovních, od lokální samosprávy po centrální vládu. Občanská participace, spolupráce a partnerství subjektů z různých sektorů společnosti jsou spojovány s efektivním demokratickým vládnutím.

Sítě regionálních a lokálních aktérů ze soukromého, veřejného i neziskového sektoru zprostředkující informace a umožňující spolupráci, efektivní občanská participace a vztah k lokalitě či regionu, to vše jsou neopomenutelné faktory regionálního rozvoje. Jedním z důležitých předpokladů vzniku spolupráce a participace je postoj místních autorit k veřejné participaci. Lokální instituce mohou hrát důležitou roli v podporování spolupráce mezi aktéry a dosahování společných záměrů. Nedostatek politické vůle a strach z toho, že značná občanská participace a množství institucí a názorů zpomalí proces rozvoje, se může stát překážkou. Na druhé straně je významný také postoj občanů spolu s jejich aktivitou a znalostmi. Efektivita veřejného a občanského sektoru, jeho schopnost vytvářet strategie, zapojení místních občanů a podniků do rozvojového plánování a podpory, to vše je důležitým předpokladem lokálního rozvoje. Veřejná participace se tak stává jedním z hlavních předpokladů regionálního plánování. Stoupající provázanost společnosti, zvyšující se hladina vzdělanosti a přístupu k informacím prostřednictvím informačních

---

⁵ „Proces, v němž se jednotlivec stává občanem.“ (Čmejrek, 2008, str. 69)

⁶ Situace sociální exkluze zpravidla nastává tehdy, když se objevuje strategie, pomocí které jedna skupina ochraňuje svá privilegia a výhody tím, že uzavře jiným skupinám přístup ke zdrojům, pozicím, odměnám a možnostem, a to na základě mocensky sankcionovaného prohlášení těchto skupin za nežádoucí nebo nevhodné. (Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2005, str. 180)

technologií omezuje tradiční plánování „shora“ a rozšiřuje kolektivní vyjednávání a komunikaci v plánování.

Místní historie, kulturní dědictví, solidarita mezi obyvateli a jejich silná identita s regionem jsou také významnými předpoklady rozvoje. Lidé s vyšší regionální identitou více participují v rozvojovém plánování. Existence silné regionální identity umožňuje růst *sociálního kapitálu*⁷ a kooperace. Lokálně zakotvená identita vytváří větší kolektivní a osobní motivaci k práci, podporuje učení a občanské aktivity. (Čermák eds., 2008, str. 51)

➤ **Formy participace**

Základním indikátorem politické participace občanů je účast ve volbách. V České republice má volební účast od počátku 90. let, kdy byla skutečně vysoká, klesající tendenci, a to jak u parlamentních voleb, tak u *voleb obecních*.⁸

Hlasování ve volbách zastupuje jen jeden z aspektů participace občanů na politickém procesu. K těm dalším patří zapojení občanů do činnosti politických stran a zájmových sdružení, občanské iniciativy, různé formy vytváření veřejného mínění, aktivity územních samospráv apod. Nový komunikační kanál a prostor pro uplatnění občanů otvírají informační technologie. Občanská participace může také nabývat protestních forem. Může se například jednat o různé petice či akce občanského odporu. V některých případech může taková akce dospět až do účasti ve volbách, například v podobě vytvoření místního sdružení nezávislých kandidátů.

Za nepolitickou formu participace bývají obvykle považovány aktivity související se spolkovou a zájmovou činností. Spolkový život v obcích naplňuje zejména sociální funkce. Zájmové spolky podstatně rozšiřují možnosti občanů zapojit se do veřejného života v obci. Z hlediska typů zájmových sdružení se jednotlivé obce navzájem příliš neliší, záleží samozřejmě na velikosti obce.

---

⁷ Představuje bohatství našich vztahů. Je založen jak na sociálním statusu (kým jsme v sociální hierarchii), tak i na množství důvěry ve vztazích mezi lidmi, existujících sociálních normách, formálních a neformálních sociálních sítích, které využíváme při přístupu ke zdrojům, řešení problémů a který utváří sociální soudržnost. (Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2005, str. 166)

⁸ „Volby do zastupitelstev obcí se konají na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním podle zásad poměrného zastoupení.“ (§ 2, zákon č. 491/2001 Sb.)

Dalším hodnotným projevem občanské participace na veřejném životě obce je zájem místních občanů o zasedání zastupitelstva a účast na něm. Z tohoto hlediska je situace v jednotlivých obcích značně diferencovaná, častěji se však lze setkat se stížnostmi představitelů obcí na nezájem spoluobčanů. (Čmejrek eds., 2009, str. 25 - 31)

3.5 Vývoj komunálního systému a veřejné správy v českých zemích

➤ Zrod samosprávy

Revoluční rok 1848 přinesl změny ve struktuře i činnosti rakouské správy. Došlo k ukončení staletého patrimoniálního (vrchnostenského) zřízení a k jeho důslednému nahrazení správou státní. Občan se tak stal rovnocenným partnerem státních orgánů, přestává být poddaným státu či vrchnosti. Samotný počátek roku 1848 v českých zemích na shromáždění občanů ve Svatováclavských lázních v Praze 11. března 1848 je spojen s požadavkem obecní samosprávy. Následovaly petice adresované císaři požadující samostatné komunální zřízení se svobodnými volbami a úplnou veřejnost veškerých jednání v záležitostech obecních.

Z hlediska úpravy obecní samosprávy je zajímavý text tzv. Kroměřížské ústavy, která byla oktrojována (vyhlášena panovníkem) v dubnu v roce 1848. Tento text téměř doslovně převzala oktrojovaná ústava z roku 1849, tzv. Březnová, někdy též Stadionova. První právní úprava obecního zřízení pak byla vydána 20. března 1849 v provizorním říšském obecním zákoně. Zřízení bývá někdy nazýváno jako Stadionův obecní řád, který vymezoval tři druhy obcí: místní, okresní a krajskou. Obecní zřízení již rozlišovalo dvojí působnost místních obcí: přirozenou a přenesenou.

Volenými orgány místních obcí se staly obecní výbor a obecní představenstvo, jež měly být voleny na tři roky. Představenstvo se skládalo z purkmistra a alespoň dvou radních, kteří byli pouze pomocným a zástupním orgánem purkmistra. Obecní výbor měl usnášecí a dozorcí moc, usnesení vykonával purkmistr. Provizorní obecní řád začal být prováděn v lednu 1850 po zahájení činnosti okresních a krajských úřadů. Podle instrukcí z 8. dubna 1850 byly provedeny volby do obecních výborů. To už se však zásadně měnila politická situace a dne 31. prosince 1851 došlo vydáním tzv. silvestrovských patentů k obnovení absolutistického režimu. Ústava byla zrušena, byly vydány tzv. Zásady o organických

zařízeních v korunních zemích rakouského císařského státu a samospráva byla ponechána jen v místních obcích.

Roku 1854 uplynulo tříleté volební období obecních výborů, nové volby vypsané nebyly a volební období bylo vládním nařízením prodlouženo až do vydání nového obecního zřízení. Nové zřízení ustanoveno nebylo, tudíž orgány zůstaly ve funkci až do voleb 1860, tedy celých 10 let. Podle Stadionova zřízení fungovaly obce až do vydání nového rámcového říšského zákona o obecním zřízení 5. března 1862. Jím byla ukončena doba zrodu místní samosprávy. (Balík, 2009, str. 39 - 41)

➤ **Od roku 1862 k zániku Rakousko-Uherska**

V roce 1861 byla vydána Schmerlingova ústava. Následující půlstoletí bylo časem upevňování ústavnosti, snahami o rozšíření volebního práva, obdobím stále rostoucí individuální svobody.

Volební právo do obcí v letech 1863 – 1919 bylo přímé, nerovné a nevšeobecné. V čisté podobě se zde uplatnila představa, že do veřejných záležitostí může zasahovat ten, kdo se podílí na jejich financování. Hlas toho, kdo se podílel v širší míře, měl větší váhu. (Balík, 2009, str. 41 - 45)

➤ **První republika**

Nový československý Národní výbor s platností od 28. října 1918 vyhlásil vznik samostatného státu. Dokument o vyhlášení samostatnosti Československé republiky byl později publikován jako ústavní zákon č. 11/1918 Sb. a bývá zároveň označován za tzv. recepční zákon, neboť byl rozhodnutím převzít celý právní řád Rakouska pro české země a Uher pro Slovensko a Podkarpatskou Rus.

V listopadu 1918 bylo vytvořeno jednokomorové Revoluční národní shromáždění, které vzniklo na základě výsledků voleb v roce 1911. Dočasný parlament se utvářel rozšiřováním Národního výboru československého, přičemž jednotlivé poslance jmenovala vedení politických stran, a to do počtu 256 poslanců. Tehdy se v Čechách formovala tradice, která považuje mandáty za majetek politických stran, což není bez vlivu na volební systém dodnes. (Krejčí, 2006, str. 200)

Co se týče obecního práva, zůstal v platnosti Říšský rámcový obecní zákon z roku 1862 a následná obecní zřízení z let 1863 a 1864. Po celou dobu existence první republiky

nedošlo k vydání nového obecního zřízení, bylo ale přijato několik zásadních novel ke stávajícím zřízením. K nejvýznamnějším pozměňujícím právním předpisům patří: volební řád, novela k obecním zřízením, čtyři tzv. finanční novely a zákon o organizaci politické správy.

Vznikem republiky dospěla problematika obecní samosprávy do nové situace. Některé politické důvody, kterými byla samospráva v období rakousko-uherské monarchie obhajována, odpadly. Obecní orgány přestaly především plnit funkci „ochránců národních zájmů“.

Diskuse o volebním právu do samosprávných orgánů obce byla jednou z prvních politických debat, která se rozvinula mezi politickou reprezentací po ustavení samostatné Československé republiky. V lednu 1919 byl vydán řád volení v obcích, za první republiky byla účast ve volbách povinná. Volby se konaly dle systému poměrného zastoupení, nebo podle většinového systému. Poměrný systém se používal u těch obcí, které měly více než 700 obyvatel. V menších obcích se používal systém většinový, poměrný se mohl použít v případě, že o to do osmi dnů od vyložení voličských seznamů zažádala alespoň desetina voličů v těchto seznamech zapsaných.

Kandidátní listiny mohly podávat pouze politické strany, či jejich sdružení, přičemž bylo stanoveno, kolika voliči musí být kandidátní listina podepsána. Voliči si mohli pouze vybrat mezi jednotlivými kandidátkami, ale už neměli možnost přidělování preferenčních hlasů. Realizovaný volební systém byl tak čistým typem poměrného zastoupení s přísně vázanými kandidátkami.

V případě většinového volebního systému získala všechny mandáty ta strana, která získala nejvíce hlasů. Jednalo se tedy o neobvyklý většinový systém ve vícemandátových obvodech s formulí prosté většiny, který však nebyl založen na soutěži jednotlivých kandidátů, ale celých stran. Byl tedy spojen s přísně vázanými kandidátkami. Popsaný volební systém platil v nezměněné podobě takřka celých dvacet meziválečných let.

V roce 1922 došlo „za běhu“ k prodloužení funkčního období zastupitelstva ze tří na čtyři roky. Obecní volby se za první republiky konaly v roce 1919, 1923, 1927, 1931 a zdaleka ne ve všech obcích v roce 1938.

Od počátku první republiky lze sledovat posilování spíše centralizačních než decentralizačních tendencí. Docházelo k oklešťování obecní samosprávy, zejména

týkající se finančního hospodářství. Tato problematika stála v centru pozornosti po celou dobu trvání první republiky. (Balík, 2009, str. 46 - 50)

➤ **Protektorát Čechy a Morava 1939 - 1945**

16. března 1939 vydal Hitler výnos o zřízení tzv. protektorátu Čechy a Morava, který stavěl české země do ještě hlubší závislosti než jakou znamenaly doposud známé protektorátní útvary. „Chráněný“ subjekt byl totiž až do této doby vždy státem, i když se značně okleštěnou suverenitou. Tzv. protektorát Čechy a Morava však žádný státní celek netvořil, neboť jeho celé území bylo prohlášeno za součást Velkoněmecké říše. (Kolektiv autorů, 1968, str. 335)

V čele říšské správy stanul říšský protektor. Územní samospráva byla celou řadou zásahů podstatně omezena, až se stala prakticky iluzorním pojmem. Ve více než 200 obcích byla obecní zastupitelstva rozpuštěna a do čela obcí byli jmenováni vládní komisaři. Jinde byly obecní orgány ponechány, ztrácely však na významu. Uprázdňovaná místa byla nově obsazována jmenováním německými orgány. V Protektorátu nelze tak fakticky hovořit o samosprávě. (Balík, 2009, str. 54 - 55)

➤ **Období poválečné 1945 -1989**

Počátek poválečného období u nás je charakterizován přerůstáním národní a demokratické revoluce v revoluci socialistickou. Komunistická strana se konstituovala jako vedoucí síla ve státě a svoje postavení upevnila zvláště po vítězných parlamentních volbách v roce 1946. (Kolektiv autorů, 1968, str. 362)

Samosprávné obecní zřízení zaniklo s okupací Československa Německem oficiálně v roce 1939. Po roce 1945 obnoveno nebylo, bylo nahrazeno hierarchickým systémem národních výborů. Přesto má smysl ve stručnosti popsat nejnižší úroveň výkonu státní správy, která se v roce 1990 přeměnila v obecní soustavu.

Téměř po celou druhou polovinu 20. století představovaly reprezentanty obcí místní národní výbory. Vznikly revolučně při osvobození území v květnu 1945.

V roce 1945 byla fakticky zrušena tzv. dvojkolejnost veřejné správy (oddělování kompetencí státní správy a samosprávy) a nahrazena jednokolejností, kdy samospráva neexistovala, a vše bylo výkonem státní správy. Národní výbory (NV) všech stupňů (místní – MNV, okresní, do roku 1949 zemské, od roku 1949 krajské) byly jednotnými orgány,

kteřé sice právně zachovávaly rozlišení státní správy a samosprávy, avšak výkonem v hierarchické struktuře se o samosprávě, a tedy ani dvojkolejnosti hovořit nedá. Hierarchickou strukturou rozumíme národní výbory nižších stupňů podléhající příkazům výborů vyšších stupňů. Národní výbory vyššího stupně, případně vláda mohly bez omezení rušit usnesení národních výborů nižších stupňů a stejně tak mohly nižším úrovním přikazovat. Místní volby se po roce 1945 nekonaly, uskutečnily se až v roce 1954.

Národní výbory byly zákonem charakterizovány jako základní orgány pracujících. Měly tři hlavní typy orgánů: plénum, radu a komise. Volební období NV bylo od roku 1960 čtyřleté, od roku 1971 pětileté.

Místní národní výbory měly kompetence především v oblasti školství a kultury, místní infrastruktury (místní komunikace, veřejné osvětlení), obchodu (rozmístění prodejen, prodejní doba), životního prostředí a v dalších oblastech (evidence obyvatelstva, požární ochrana, výstavby, hospodaření s byty, ochrana zemědělské a lesní půdy).

Při místních národních výborech působily jako zvláštní aktivity občanů tzv. občanské výbory. Jejich kompetence nebyly nikdy zakotveny v legislativě a jejich úkolem bylo komunikovat s příslušnými národními výbory, zejména pak s konkrétními odbory při řešení problémů, které se týkaly místa jejich působení. Členové občanských výborů byli voleni na veřejných shromážděních veřejným hlasováním na dobu pěti let. V roce 1982 došlo k ustavení tzv. střediskových obcí, ve kterých působily místní národní výbory s rozšířenou pravomocí.

Obce vykonávaly pouze přenesenou působnost, do níž byly přesunuty veškeré oblasti, jež jsou v demokratických systémech vyhrazeny působnosti samostatné. (Balík, 2009, str. 55 - 57)

➤ **Přechod k demokracii na místní úrovni**

Prvním zákonem, který znamenal začátek přechodu k demokracii v oblasti místní správy, byl ústavní zákon č. 14/1990 Sb. o odvolávání poslanců zastupitelských sborů a volbě nových poslanců NV.

Neexistují souhrnné výzkumy reálné podoby přechodu k demokracii na komunální úrovni. Ve větších městech došlo k oficiálním jednáním mezi představiteli veřejné moci a opozice v prosinci 1989, v menších obcích v roce 1990. Základním nástrojem řešení se stalo jednání u kulatého stolu, které se konalo ve většině dosud zkoumaných obcí. Nicméně

v řadě obcí takové jednání vůbec neproběhlo a až do podzimních voleb v roce 1990 v nich nedošlo k žádným změnám.

Jednokolejný systém veřejné správy, tedy fakticky státní správy, byl odstraněn ústavním zákonem č. 294/1990 Sb., který znamenal návrat k někdejší dvoukolejnosti. Základem místní samosprávy a místní státní správy se tedy stala obec. Prostřednictvím tohoto zákona bylo zkráceno funkční období posledních národních výborů, které mělo končit až v roce 1991. Změny na místní úrovni vešly v platnost ke dni voleb do obecních zastupitelstev 24. listopadu 1990. Tím se otevřela zcela nová etapa vývoje českého komunálního systému, která však v mnohém navazovala na předchozí tradice. (Balík, 2009, str. 57 - 58)

➤ **Transformace politického systému v ČR po roce 1989**

Listopad 1989 otevřel cestu k hlubokým společenským změnám, především k obnovenému vytváření demokratického politického systému. Jednalo se o historický zvrat souměřitelný s mezníky v letech 1918 a 1945. Jednou z nejviditelnějších stránek československého či, po rozpadu federace, českého politického vývoje po listopadu 1989 byla transformace systému politických stran. Bylo nezbytné především obnovit základní funkce politických stran a v souvislosti s tím došlo i k zásadní přestavbě stranického systému.

Již v týdnech bezprostředně po listopadových událostech nastala jakási erupce stranictví. Po desetiletích existence neměnného schématu Národní fronty a absence skutečného stranictví vznikaly v překotném tempu zcela nové politické strany.

Kromě toho se také projevovaly snahy obnovit strany, jež z politické scény zmizely před desítkami let, a pokud před rokem 1990 existovaly, pak jen v podobě exilových (vypovězených) organizací. Stranictví se probudilo k životu také v Komunistické straně, která právě ztratila mocenský monopol, ale i v dalších stranách Národní fronty. Strany spjaté s hroutícím se režimem se v nových politických poměrech horečně snažily o adaptaci, což bylo spojeno se vznikem platforem a s politickým štěpením.

Erupce stranictví na samém prahu devadesátých let byla ovšem do jisté míry optickým klamem. Po listopadu 1989 došlo sice k prudkému nárůstu počtu politických subjektů na československé a české politické scéně, avšak těch skutečně důležitých stran mnoho nebylo. Volby v roce 1990 byly chápány jako plebiscit (lidové hlasování) o zásadní změně politického režimu. Tudíž se nepředpokládalo, že by hlubší diferenciaci hlavních

politických sil došlo ještě před těmito parlamentními volbami. Občané se měli politicky profilovat teprve v následujícím období.

Počet politických subjektů na prahu devadesátých let skutečně výrazně vzrostl, avšak rozhodující pozice získalo hned v listopadových dnech roku 1989 Občanské fórum. Toto široké hnutí zcela dominovalo politickému diskurzu, představovalo různorodý konglomerát ideových směrů a ve volbách 1990 zvítězilo. Od historických politických stran se neodlišovalo pouze programovou orientací, ale především záměrnou absencí stranické struktury, snahou distancovat se od politického stranictví jako takového. Volební program Občanského fóra musel být koncipován velice obecně, aby vyhovoval širokému spektru názorových proudů, které toto politické hnutí zastřešovalo.

Po volbách v roce 1990 se krystalizace stranického systému urychlila. Nejvýraznějším rysem tohoto procesu byla politická diferenciací Občanského fóra. Místo všeobjímajícího hnutí, jehož jednota byla bezprostředně po listopadu 1989 vnímána jako hlavní záruka zásadní politické změny a obnovení demokracie, zápasily o pozice na politické scéně nové subjekty, jež z Občanského fóra vzešly: Občanská demokratická strana (ODS), Občanská demokratická aliance (ODA) a Občanské hnutí. Krystalizace pokračovala i v jiných částech politického spektra.

Nedílnou součástí polistopadového politického vývoje a formování stranického systému se stal i zápas o transformaci zemědělství, který se promítal do činnosti politických subjektů a do jejich volebních kampaní. Otázky zemědělské politiky znázorňovaly jedno z nosných témat, a přispívaly tak k diferenciaci a *polarizaci*⁹ uvnitř stranického systému. K zajímavým částem vývoje našeho polistopadového stranického systému patří i snahy o vytvoření zemědělské strany. (Čmejrek, 2008, str. 115 - 117)

➤ **Transformace veřejné správy v ČR po roce 1989**

1. ledna 1993 se stala Česká republika samostatným státem, ale existovala již od konce 60. let 20. století jako součást československého federativního státu. Na federální úrovni existovaly tyto orgány – dvoukomorové Federální shromáždění (Sněmovna lidu, Sněmovna národů), federální vláda a nejvyšší soud federace. Zákonodárnou moc na úrovni

---

⁹ „Vyjadřuje širokou ideologickou vzdálenost, která existuje mezi stranami neboli mezi dvěma extrémními póly. Vysoce polarizované názorové spektrum je výslednicí přítomnosti hlubokých rozporů a nedostatku schopnosti ke konsensuální politice.“ (Klíma, 1997, str. 171)

republiky reprezentovala Česká národní rada, nejvyšším výkonným orgánem byla republiková vláda a Nejvyšší soud představoval moc soudní.

Nejdůležitější změnou po listopadu 1989 bylo zrušení vedoucí úlohy Komunistické strany Československa (KSČ). Byl zahájen přechod k parlamentnímu modelu dělby moci a k uplatnění principů demokratického právního státu. Značnými změnami prošla ústřední státní správa a řada těchto změn souvisela s přechodem od direktivního hospodářského plánování k tržní ekonomice.

Závažnými změnami procházela i územní veřejná správa. V roce 1990 byl zrušen celý systém národních výborů. Na úrovni obcí bylo obnoveno obecní zřízení, takže místní a městské národní výbory byly nahrazeny obecními zastupitelstvy a obecními či městskými úřady. Kromě toho se na obecní úrovni dal do pohybu dezintegrační proces, proto tedy v krátké době vzrostl počet obcí téměř o 50 %. Vznikaly i velmi malé obce o několika stovkách či jen desítkách obyvatel, jež měly výrazné problémy se zajištěním místní správy a veřejných služeb. Proto byly v roce 1994 zákonně zpřísněny podmínky pro vyhlášení místního referenda o oddělení části obce. Nemohla již vzniknout oddělením části obce obec s méně než 300 obyvateli. (Čmejrek, Kopřiva, 2007, str. 15)

V roce 2000 byla dle zákona č. 128/2000 Sb. tato hranice zvýšena na 1 000 obyvatel. Dle tohoto legislativního opatření může nová obec vzniknout oddělením části obce, musí mít samostatné katastrální území sousedící nejméně se dvěma obcemi a musí tvořit souvislý územní celek. (§ 21, zákon č. 128/2000 Sb.)

Reforma územní veřejné správy se dostala do pohybu až koncem 90. let, v roce 1997 bylo zákonem rozhodnuto o zřízení 13 krajů (kromě hlavního města Prahy). Počet krajů i jejich centra byla totožná s kraji existujícími v letech 1949 – 1960. Po tomto rozhodnutí bylo možno ustavit regiony na úrovni NUTS 2 (regiony soudržnosti), nezbytné z hlediska kompatibility s regionální politikou Evropské unie (EU). Následně došlo k vytvoření 14 celků na úrovni NUTS 3 (13 krajů a hlavní město Praha).

První fáze reformy územní veřejné správy měla za cíl naplnění Ústavy České republiky a ústavního zákona o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, 12. listopadu se uskutečnily volby do krajských zastupitelstev. Na základě schválených zákonů přešla na krajské úřady první část působností z ústředních orgánů státní správy a okresních úřadů. Z hlediska rozvoje veřejné správy na úrovni obcí měla neobyčejný význam druhá fáze reformy územní veřejné správy, která vyvrcholila na přelomu let 2002 – 2003. Jejím

podstatným cílem bylo rozvinutí decentralizačních a dekoncentračních procesů a přesun řady kompetencí, které byly dosud vykonávány orgány státní správy, na samosprávu, ať již do její samostatné, nebo přenesené působnosti. K 31. prosinci 2002 byla ukončena činnost okresních úřadů a jejich úkoly byly přeneseny převážně na orgány územních samospráv, a to na kraje a na obce s rozšířenou působností. (Čmejrek, Kopřiva, 2007, str. 22)

3.6 Velikostní členění obcí

Sjednocení volebních pravidel do jednoho zákona pro všechny typy obcí je nesnadnou úlohou. Komparace výsledků voleb do zastupitelstev obcí zřetelně ukazuje, že úloha politických stran v lokální politice především závisí na velikosti obce. V tomto smyslu představuje Česká republika velmi zajímavý případ, protože se vyznačuje hustým a značně roztráštěným osídlením s velkým množstvím malých venkovských obcí. Celkový počet obcí se po roce 1989 zvýšil o polovinu. (Čmejrek, 2008, str. 59)

Dle údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) k 2. 11. 2002 náleží většina obcí České republiky do menší velikostní kategorie, a to 93,2 % ve skupině do 3 000 obyvatel. Obce nad 3 000 obyvatel tvoří tedy pouze 6,8 % ze všech obcí ČR, ale žije v nich 69 % obyvatel. Zúžený sociální prostor v menších obcích výrazně působí na volební chování místních obyvatel. V menších společenstvích se lidé obvykle dobře znají, a proto se při hlasování řídí více dle osobních kvalit kandidujícího než dle jeho stranické příslušnosti, jedná se o tzv. sousedský efekt. (Šaradín, Outlý, 2004, str. 15 - 16)

Při bližším pohledu na komunální politiku docházíme k závěru, že úroveň politického systému nevykazuje jednotné příznaky a nelze ji tedy zkoumat jako jeden celek – jedná se o tisíce nezávislých mikrosvětů. Chceme-li přesto vyhledat určité totožné rysy těchto systémů, bylo třeba rozdělit komunální politiku celkem do třech kvalitativně odlišných typů, které se od sebe liší především svojí velikostí. Učinil tak Petr Jüptner, který při rozboru jednotlivých typů vycházel především z vyplněných dotazníků od představitelů jednotlivých samospráv z volebního období 1998 - 2002 a z článků v denním tisku. (Jüptner, 2001, str. 148)

➤ **Nejmenší obce**

Horní hranice počtu obyvatel těchto obcí byla určena na 1 000 – 2 000. V těchto politických systémech zpravidla kandidují pouze nezávislí kandidáti a jejich sdružení, formálně zde existují mnohdy maximálně dvě politické strany. V těchto obcích mají strany zanedbatelný počet členů a často se formují a zakládají těsně před volbami. Někteří představitelé samospráv zmiňují, že místní organizace stran vzniklých po roce 1989 neměly dlouhého trvání. Většinu kandidátů politických stran tvoří nezávislí kandidáti, ke „svým“ stranám se vůbec nehlásí a na jakoukoli příslušnost ke kandidátním listinám se okamžitě rezignuje a zapomíná.

Samosprávě nejmenších obcí zpravidla vládou nezávislí kandidáti v nejrůznějších podobách – jako jednotlivci, sdružení nebo nezávislí na kandidátkách stran. Kandidovat jako „nezávislý“ je dle zjištění přirozené a logické. Naopak politické strany jsou v malých obcích chápány jako zdroj nesvárů a politikaření, nezávislé osobnosti oproti tomu představují „pracovitost“ a „schopnost spolupráce“. (Jüptner, 2001, str. 148 - 151)

V obcích nejnižší velikostní kategorie je nízká úroveň lokální politiky často dokládána vyskytující se mezistranickou mobilitou místních politických aktérů. Na národní úrovni by tato mobilita byla politicky obtížně přijímána. Lze usuzovat, že konflikty uvnitř zastupitelstev menších obcí mají svůj původ především v mimopolitických zákonitostech, jakými mohou být například neblahé interpersonální vztahy mezi představiteli místních politických subjektů. Poměry mezi komunálními politiky jsou obvykle osobní povahy. Pokud existují neshody v klíčových otázkách komunální politiky, může zde hrozit riziko vzniku sociálního konfliktu uvnitř celé komunity. (Čmejrek, Bubeníček, Luhanová, 2005, str. 121)

➤ **Obce střední velikosti**

Rozmezí počtu obyvatel obcí střední velikosti bylo vymezeno na 2 000 – 40 000. V menších obcích tohoto typu bývá registrováno 2 – 5 politických stran, které jsou doplňovány nezávislými sdruženími. Tato sdružení hrají v městech přibližně od 15 000 obyvatel pouze okrajovou roli. V obcích na střední až horní hranici uvedeného rozmezí potom existuje až deset politických stran a hnutí. I v této skupině obcí je možné setkat se s tím, že politické strany existují pouze formálně. (Jüptner, 2001, str. 151)

Pro hodnocení výsledků komunálních voleb mohou nezávislí znamenat závažný problém. Mnohdy se skutečně jedná o kandidáty, jež nejsou spojeni s žádnou politickou stranou, dost často se však za nezávislostí ukrývá pouze taktika parlamentní strany. Uskupení nezávislých může totiž představovat záložní kandidátní listinu některé z velkých stran. (Čmejrek, Bubeníček, Luhanová, 2005, str. 139)

Politické strany v obcích této kategorie zpravidla nevyvíjejí přílišnou aktivitu, a proto voliči hodnotí strany zejména podle osobností na jejich kandidátních listinách. Vyskytují se zde i soutěživé stranické systémy, jejichž koalice jsou však někdy nepružné, neboť jsou opět založeny na zájmech či osobních vztazích. (Jüptner, 2001, str. 153)

➤ **Největší obce**

Spodní hranice počtu obyvatel této skupiny byla stanovena na 40 000. Výrazným představitelem tohoto typu jsou územně členěná statutární města. V těchto městech působí kolem 15 a více politických stran, minimálně 8 až 10 z nich je zastoupeno v zastupitelstvu. Politické rozložení sil na této úrovni se podobá poměru sil na parlamentní úrovni. Před volbami dochází k masivnímu přesvědčování voličů pro myšlenku té které strany, povolební vyjednávání se nezdá vedou i mezi nejvyššími představiteli jednotlivých stran. Jedná se již o zcela soutěživé systémy, mnoho zastupitelů je „uvolněno“. Nejúspěšnější komunální politici vstupují do parlamentní politiky. Ideologie politiků obcí této nejvyšší kategorie zůstává kdesi na půl cesty mezi nepolitickým myšlením „klasických“ komunálních politiků a ideologií některých politiků parlamentních. I v těchto největších obcích ale hraje minimální roli ideová příbuznost, i zde tedy v rozsáhlém měřítku platí zásada „každý s každým“, osobní rivalita a harmonie ambicí bývají často rozhodující.

Povolební koalice mají v obcích nejnižší kategorie neformální a neinstitucionalizovanou podobu, ve středních obcích se utvářejí za účelem rozdělení křesel radních a uvolněných zastupitelů. Pouze v největších obcích fungují jako trvalé a na klasickém principu fungující instituce. (Jüptner, 2001, str. 154 - 156)

3.7 Typologie stranických systémů

Při analýze vzniku politických stran a formování stranických systémů pracuje *sociologický přístup*¹⁰ s historickou skladbou rozporů jako s dominantní proměnnou. V západní politologické literatuře se pro *rozpor*¹¹, v sociálně politickém významu, běžně používá anglický pojem „cleavage“. Mezi čtyři nejdůležitější rozpory, které rozhodujícím způsobem polarizovaly v posledních čtyřech staletích západoevropskou politiku, patří: centrum – periférie, církev – stát, venkov – město a sociálně ekonomický konflikt.

Do tohoto procesu však zasahují i politické, ekonomické, geografické, kulturní a další jevy. Vznik politické strany a vývoj stranického systému je závislý na určitém rozporu i na širokém spektru okolností.

Vedle sociologického přístupu se prosazuje takový způsob zkoumání stranických systémů, který zdůrazňuje význam institucionálních vlivů. Do popředí vystupují takové proměnné, jako jsou volební systémy, forma vlády a organizační uspořádání politických stran.

S institucionálními vlivy souvisejí též tyto významné faktory, jako jsou politická kultura a tradice. Politické zvyky, tradice a dominantní hodnoty té které pospolitosti představují více či méně vhodné prostředí pro vznik a setrvání stran. Není snadné porozumět vývoji, struktuře a fungování stranického systému v zemi, pokud neznáme problematiku posloupnosti formování systému politických stran. (Klíma, 1997, str. 138-140)

Stranický systém je tvořen soustavou politických stran, které vytvářejí síť vztahů na úrovni voleb, parlamentu a výkonné moci. Roztřídění jednotlivých stranických systémů do rozlišných skupin umožňuje stanovit základní charakteristiky nejen stranického systému samotného, ale ve svých důsledcích i politického systému jako celku. Politické strany působí jako spojovací článek mezi občanskou společností a státem, tím představují jádro politického systému.

V politologické literatuře se nabízí řada klasifikací a typologií stranických systémů. Při komparaci stranických systémů je velmi důležité, jaká kritéria jsou posuzována.

---

¹⁰ „Vysvětluje vznik a vývoj politických stran jako důsledek působení zvláštností a podobností historické posloupnosti sociálně politických rozporů.“ (Klíma, 1997, str. 10)

¹¹ „Představuje střet odlišných zájmových skupin o přisvojení si co největší části omezených materiálních či nemateriálních hodnot.“ (Klíma, 1997, str. 65)

Variantnost výběru kritérií umožňuje vyčlenit jednotlivé kategorie s odlišnými vlastnostmi. Politologové nejčastěji používají šest proměnných: počet stran, síla stran, ideologie, sociální původ stran, organizační uspořádání stran, model opozice. V následujícím textu se zaměříme na první tři uvedená kritéria.

Prostřednictvím „**kritéria počtu stran**“ se za tradiční členění stranických systémů považuje dělení na systém jednostranický, dvoustranický a vícestranický (multipartijní). Prvně uvedený stranický systém se pojí s totalitním režimem. Jde tu o jedinou vládnoucí stranu, která nezískává politickou moc prostřednictvím voleb, ale v důsledku násilných prostředků. Pokud existují další strany, jsou vyřazeny z podílu na moci.

Na rozdíl od jednostranického systému se ostatní dvě kategorie stranických systémů řadí mezi otevřené, konkurenční systémy. Čím méně stran se účastní na politické soutěži a podílí na moci, tím je stranický systém jednodušší. Naopak platí, že čím více stran se zapojuje do volebního boje, parlamentní a vládní činnosti, tím složitější je celkový stranický i politický systém. Počet politických stran se tak jeví významným kritériem při zjišťování fragmentovanosti či koncentrovanosti politické moci. V této souvislosti se rozlišuje dvoustranický a vícestranický systém. (Klíma, 1997, str. 140, 147-148)

➤ **Maurice Duverger**

Typickým představitelem názorů, že dvoustranický systém je kvalitativně nejvýhodnějším mechanismem demokracie, byl francouzský politolog Maurice Duverger. Stavěl na názoru, že všechny politické alternativy se vyznačují vnitřní dualitou. Z přirozenosti politické duality vyplývá i přirozenost duality stran, kde se dvě dominantní strany střídají u moci. První formuje vládu, druhá dočasně přechází do opozice, skutečný politický střed neexistuje. Pokud ano, jedná se o uměle sestavené uskupení, které je však permanentně rozděleno na dvě nepřátelské poloviny: pravicové křídlo levice a levicové křídlo pravice. Středová alternativa je pouze snem politiků, kteří vynakládají velké úsilí smířit nesmiřitelné. I když se dualita tendencí, výběr mezi dvěma politickými alternativami prosazuje, přesto nemusí nutně vzniknout systém dvou stran. Protože však neexistuje středová doktrína a středová strana, vysvětluje Duverger existenci vícestranického systému specifickou úpravou svého dualistického přístupu.

System více stran vzniká dvěma rozdílnými způsoby. Může dojít k rozkolu uvnitř jedné strany a tím k vytvoření dvou stran. Děje se tak tehdy, pokud umírněné a extrémistické síly, které běžně působí v každé straně, nejsou nadále ochotny působit v rámci jednoho politického subjektu.

Druhý způsob vzniku vícestranického systému je dle Duvergera založen na přítomnosti několika vzájemně nezávislých názorových rozporů. Alternativní doktríny jsou důsledkem historicky vzniklého specifického navrstvení a překrývání rozporů. Pokud vedle sebe nezávisle působí více linií konfliktů a ani jeden z rozporů nepřevládá, je pak možná podoba systému více stran.

Duverger připouští existenci systému více stran, ale pouze ve smyslu jakési výslednice působení nadřazenosti dualismů. Dvoustranický systém přechází v systém více stran jen osamostatněním vnitřních dualismů v rámci jednotlivých stran nebo působením několika relativně nezávislých rozporů. Obecně vzato se do 50. let 20. století přeceňovaly některé důsledky dvoustranického systému, poté výhody systému dvou stran došly zpochybnění. (Klíma, 1997, str. 148-151)

➤ **Jean Blondel**

Prostřednictvím modifikace numerického kritéria vznikly nové klasifikační skupiny v rámci systému více stran. K tomu posloužilo „**kritérium volební síly stran**“, jež úspěšně použil francouzský politolog Jean Blondel. Ve své typologii stranických systémů se pokusil určit, které strany jsou pro fungování stranického a politického uspořádání důležité. Na základě koncepce *půlté strany* vydělil ze systému dvou stran druhou kategorii – systém *dvouapůlté strany*. Podobně zavedením pojmu *dominantní strana* rozložil původně chápaný systém více stran též do dvou kategorií: *vícestranický systém* „s“ nebo „bez“ *dominantní strany*.

Jeho typologie začíná rozdělením stranických systémů do **čtyř kategorií** podle volebních zisků dvou nejsilnějších stran v letech 1945 – 1966. Do první skupiny se řadily státy, kde dvě nejsilnější strany získávaly v průměru ve volbách dohromady více než 90 % hlasů. Tato skupina zemí spadá do kategorie systému dvou stran. Státy, kde volební podpora

dvou nejsilnějších stran dosahovala 75 – 80 %, se řadí pod kategorii třístranického systému. Zde byl již prostor pro třetí strany zřejmý. Pro třetí i čtvrtou skupinu zemí, kde pro dvě nejsilnější strany hlasují dvě třetiny respektive kolem 50 % voličů, se používá pojem vícestranický systém. V tomto případě se až šest stran podílí významnou měrou na politickém životě země.

Při svém dalším postupu bere Blondel v potaz odlišnou sílu hlavních stran. Tím se mu daří lépe postihnout poměr sil mezi stranami a jejich vztahy. Ve *dvoustranickém systému* (kolem 90 % hlasů) je rozdíl ve volební síle mezi dvěma stranami velmi malý. Jedná se většinou o 1 až 3 % vzájemnou odchylku. Systém dvou stran je svou povahou rovnovážný, jelikož se u moci pravidelně střídají dvě určující strany a ani jedna z nich nezaujímá dominantní postavení.

Naopak třístranický systém (dvě nejsilnější strany 75 – 80 %) se v Blondelově pojetí transformuje v *systém dvouapůlté strany*. Vedle dvou hlavních stran působí ještě třetí strana, která je sice nepoměrně slabší, nicméně přináší sebou nezanedbatelný vliv na mechaniku konkurenčních vztahů. Podle Blondela se tato stranická kategorie vyznačuje většími rozdíly mezi dvěma hlavními stranami (kolem 10 %).

Původní systém více stran (dvě nejsilnější strany 50 – 66 %) se rozpadá na dvě kategorie. První nová kategorie – *vícestranický systém s dominantní stranou* – se vyznačuje tím, že nejsilnější strana získává kolem 40 % hlasů, a to je dvakrát více než kolik obdrží druhá strana v pořadí. Dominující strana však výjimečně dosahuje nadpoloviční většiny hlasů. Nicméně je určující a nezastupitelnou složkou každé vlády. Také ostatní strany představují důležitý článek v politické soutěži, neboť i ony se v té či oné míře podílí na vládě.

Čtvrtá kategorie – *vícestranický systém bez dominantní strany* – se nachází tam, kde se na formování vlády podílí tři nebo čtyři víceméně stejně silné strany. Politická soutěž má pak zřetelně jiná pravidla, než tomu je v případě, kdy si jedna strana udržuje stabilně dominantní pozici ve vládě.

Touto základní čtyřčlennou klasifikací, založenou na volební síle stran, se Blondelovi podařilo lépe postihnout nejenom míru fragmentace či koncentrace moci, ale i míru rovnováhy ve stranickém systému. Blondel nejenom vylepšil numerické kritérium rozlišením volební síly stran – koncepce půlté a dominantní strany, ale zároveň svou klasifikaci obohatil o ideologické kritérium a tím rozšířil svou počáteční typologii. (Klíma, 1997, str. 160-163)

➤ Giovanni Sartori

Italský politolog Giovanni Sartori rozšířil tradiční typologii stranických systémů, která postupně přechází od početního hlediska ke „kritériu ideologickému“. Ve skutečnosti však nelze tyto proměnné od sebe příliš oddělovat. Obě dimenze, počet stran i ideologický faktor, současně působí na mechanismus fungování stranického i politického systému. Za jistých podmínek je určující početní činitel, za jiných podmínek ideologické hledisko. Sartori podal v sedmdesátých letech 20. století klasickou typologii systémů stran, která je i dnes v mnoha ohledech respektována. Stejně jako Blondel nejen překonává Duvergerovu dualistickou koncepci, ale zabývá se i problémem, jak určit vliv strany případně jak počítat strany. Jestliže Blondel přišel s kritériem volební síly a s pojmy *půlté* a *dominantní strany*, pak Sartori zavádí poněkud odlišný numerický přístup.

Sartori začíná svou typologii početním kritériem s cílem určit důležité vlastnosti politického systému. Čím více stran si konkuruje ve volbách, tím více je politická moc fragmentována a naopak, čím méně stran, tím větší koncentrovanost moci. V této souvislosti Sartori upozorňuje, že síla strany je sice dána jejími volebními výsledky, ovšem skutečná síla strany se projeví až po převedení získaných hlasů na počet parlamentních míst.

Pro průběh stranické soutěže však nejsou podstatné všechny parlamentní strany, je třeba určit, které strany je vhodné započítávat. K tomu Sartori zavádí pojem *relevantní strana*. Relevantnost strany je dána dvěma pravidly započítávání, a to o tzv. *koaliční (vládní) potenciál* a *vyděračský (zastařovací) potenciál*. Koaliční potenciál se týká schopnosti stran vstoupit do vlády a vzájemně spolupracovat. Sartori za relevantní stranu považuje každou stranu, i malou, pokud alespoň jednou v jistém časovém horizontu působila jako koaliční partner ve vládní většině nebo poskytla vládním stranám parlamentní podporu nutnou pro jejich setrvání u moci. Je zřejmé, že koaliční potenciál je aktuální pro započítávání stran v podmínkách vícestranického systému, nikoliv v systému dvou stran.

Ovšem jak dále postupovat, jestliže některá menší strana je přijatelná jako koaliční partner, zatímco mnohem větší strana je z podílu na vládní moci permanentně vyloučena? I velmi malá strana může být vyhledávaným koaličním partnerem, naopak silná strana, i když získává v parlamentních volbách desítky procent hlasů, se nemusí do vlády nikdy

dostat. Ve stranickém systému může tedy působit strana, jež není přijatelná jako koaliční partner, zároveň ji však nelze považovat za bezvýznamnou stranu z hlediska dynamiky politického systému. V této souvislosti zavádí Sartori druhé pravidlo započítávání stran. Toto dodatečné pravidlo je založené na schopnosti silné extrémní strany uplatňovat svůj vyděračský potenciál. Jedná se o zapojení ideologického hlediska o hodnotovou pozici, jež strana zaujímá na škále levice – pravice. Síla strany s vyděračským potenciálem je určena její schopností vetovat opatření, například ústavní změny, které vyžadují kvalifikovanou většinu.

Shrme-li Sartoriho argumentaci, je možno vidět, že do stranického systému lze započítat jen ty strany, které mají koaliční nebo vyděračský potenciál. Za relevantní strany se tedy považují jen ty, které ovlivňují proces formování vlády nebo vykonávají podstatný vliv na politiku v řadách parlamentní opozice. V každém případě se jedná o strany, které významným způsobem působí na dynamiku politických vztahů v zemi. (Klíma, 1997, str. 164-167)

Pomocí uvedených dvou kritérií započítávání stran sestavil Sartori klasifikaci stranických systémů založenou na stranické fragmentaci. Klasifikace, která se opírá o početní kritérium, vyděluje **sedm kategorií stranických systémů**: systém jedné strany, hegemonní strany, dominantní strany, dvou stran, omezeného *pluralismu*¹², extrémního pluralismu, atomizovaný systém.

Sartori tak rozdělil jednostranický systém do tří oddělených kategorií. Za *systém jedné strany* považuje takové politické uspořádání, kde dlouhodobě vládne jediná strana, aniž jsou povoleny svobodné volby a existence dalších stran. Podobně v *systému hegemonní strany* si jediná strana uzurpuje právo na moc bez možnosti pořádání svobodných voleb. Jsou tu však již přípustné jiné strany, které ovšem zaujímají podřadnou pozici. Třetí skupina – *systém dominantní strany* – patří mezi otevřené konkurenční systémy a na základě pravidelných voleb získává jedna strana dlouhodobě klíčové postavení.

---

¹² Pluralismus stran označuje soutěživé politické systémy, v nichž může rovnoprávně působit více než jedna strana. (Novák, 1997, str. 63)

Dvoustranický systém zůstává neměnný, dvě hlavní strany mezi sebou soutěží s cílem získat parlamentní většinu a dochází tak pravidelnému střídání jednobarevných vlád.

Vícestranický systém se vyznačuje tím, že se ani jedné ze stran nedaří získat absolutní většinu v parlamentu a je třeba vytvořit koaliční vládu. Právě zde se uplatňují hlediska vyděračského a koaličního potenciálu. Na tomto základě Sartori vyděluje tři kategorie v rámci vícestranického systému: *systém omezeného pluralismu* (3 – 5 relevantních stran), *systém extrémního pluralismu* (6 – 8 stran) a *atomizovaný systém*, kde už ani tak nezáleží na počtu stran, neboť jich je tolik, že ani jedna z nich nepůsobí o nic více než ty zbývající. Atomizované stranické uspořádání se prosazuje v zemích, které ještě nemají dostatečně strukturovanou polickou scénu.

Jestliže početní hledisko je postačující pro pochopení poměru sil a rozdělení moci u prvních čtyř kategorií, pak mnohé zůstává nevyjasněné u vícestranických systémů. Není zřejmé, zda vysoká stranická fragmentace je způsobena segmentací či polarizací. Jinak řečeno, není zřejmé, zda rozptýl moci – v podobě existence více relevantních stran – vznikl v důsledku přetrvávání několika silných rozporů (třídní, náboženský, etnický, venkov - město), nebo zda je to odraz ideologické polarizace (značné ideologické vzdálenosti mezi stranami).

Sartori tím, že rozšířil svou komparaci o druhé kritérium – ideologii, ve skutečnosti modifikoval předcházející klasifikaci stranických systémů jen v jeho vícestranické části (omezený a extrémní pluralismus). Tato nová typologie je založena na obou kritériích - početním i ideologickým kritériu, přičemž druhé z nich je určující. Následující tabulka zachycuje Sartoriho typologii.

Tabulka č. 1: Modely, třídy a typy vícestranickosti dle G. Sartoriho

Model	Třída	Typ
Nízká fragmentace (do 5 stran) →	Omezený pluralismus →	Umírněný pluralismus
Segmentace →	..... ↗	
Vysoká fragmentace →	Extrémní pluralismus →	Polarizovaný pluralismus

Zdroj: Klíma, 1997, str. 169

Pokud nižší (do 5 stran) i vyšší (více než 5 stran) stranická fragmentace je způsobena segmentací, pak systém omezeného pluralismu a částečně i systém extrémního pluralismu spadají pod nový typ *umírněného pluralismu*. Pod druhý typ stranických systémů – *polarizovaný pluralismus* – se začleňuje pouze ta část extrémního pluralismu, kde je fragmentace způsobena ideologickou polarizací. V systému polarizovaného pluralismu, kde působí více než 5 stran, se podstatnou měrou uplatňuje faktor značné ideologické vzdálenosti – jakési rozprostřenosti silného ideologického náboje v celé délce pravolevého spektra. (Klíma, 1997, str. 167-169)

Následující část je zaměřena na nové typy vícestranických systémů – *umírněný a polarizovaný pluralismus*.

Systém polarizovaného pluralismu pojímá více než pět relevantních stran, jež působí významnou měrou na taktiku mezistranické soutěže. Hranice pěti stran není však kladena absolutně, jako kontrolní proměnnou používá faktor ideologické vzdálenosti. Čím větší je ideologická vzdálenost mezi stranami, tím více je systém polarizován a současně i fragmentován.

Sartori přisuzuje tomuto systému následující komplex vlastností:

- ❖ přítomnost *antisystémových stran*¹³,
- ❖ existence *dvojstranné opozice*¹⁴,
- ❖ politický *střed je obsazen*¹⁵,
- ❖ ideologická polarizace,

---

¹³ „Jedná se o druh extrémních stran, ať už na levici (komunisté) nebo na pravici (fašisté), jejichž politika se nezaměřuje tolik na změnu vlády, ale na radikální převrat celého politického režimu.“ (Klíma, 1997, str. 170)

¹⁴ Znamená to, že opoziční síly nejsou schopny vytvořit jedinou opoziční alternativu vůči vládě. Mezi dvěma uskupeními panují tak velké nepřekonatelné rozdíly, že jsou si navzájem vzdálenější, než tomu je v jejich individuálním vztahu k vládnoucím stranám. (Klíma, 1997, str. 170)

¹⁵ Jakmile je politický střed fyzicky obsazen a v systému panuje multipolarita (trojstranná vztahovost), není střed politického systému nadále cílem stranické konkurence. Dochází tak k oslabení dostředivé a ideologicky umírněné politiky. (Klíma, 1997, str. 171)

- ❖ *odstředivý směr stranické soutěže*¹⁶,
- ❖ *ideologický přístup*¹⁷ k politice,
- ❖ *neodpovědná opozice*¹⁸,
- ❖ *politika nepřiměřených slibů*¹⁹.

V politické soutěži se nejedná pouze o ideologickou vzdálenost stranických systémů, ale i o jistá pravidla hry. Pokud konkurenční politika stran není alespoň částečně založena na minimální vzájemné důvěře, potom dochází k závažnému narušení základů politického systému.

Po shrnutí Sartoriho pojetí systému polarizovaného pluralismu je možné konstatovat, že jeho jednotlivé vlastnosti jsou souborem vzájemně propojených a podmíněných prvků. Polarizovaný pluralismus je vyvozen zejména ze skutečnosti existence extrémně orientovaných relevantních stran založených na nesmiřitelné ideologii. Odtud se odvíjí ostatně všechny další charakteristiky, zvláště pak *multipolarita*²⁰, odstředivost vztahů

---

¹⁶ „Úzce souvisí s obsazením politického středu centristickou stranou či skupinou stran. Volební strategie stran není centristicky orientována, neboť dochází k soustavnému odlivu hlasů směrem k jednomu či oběma extrémním pólům. Pozice středu se oslabují.“ (Klíma, 1997, str. 171, 172)

¹⁷ Existují rozdíly nejen v názorech na konkrétní politické problémy, ale zejména zásadní odlišnosti v pojetí celkového uspořádání a fungování společnosti. Ideologický přístup se vyznačuje vysoce emotivním vnímáním politiky. (Klíma, 1997, str. 172)

¹⁸ Vysvětlení: Zatímco v mírném pluralismu mají všechny relevantní strany koaliční potenciál, pak v pluralismu polarizovaném je přístup k vládě omezen, prosazuje se pouze limitovaný posun moci. Jádrem každé vládní většiny tvoří středová strana, nebo nejsilnější složka středové koalice stran, která ovšem není vystavena tlaku střídání. Vládní změny mají tedy jen periferní charakter, neboť určující středová síla si k sobě přibírá pouze středolevé nebo středopravé partnery. Jelikož politika části opozice nemůže být ověřena vládní praxí, chovají se extrémně orientované strany neodpovědně. (Současně však i vládní koalice, resp. určující středová strana uplatňuje neodpovědnou politiku, tentokrát z pocitu vlastní nenahraditelnosti ve vládě.) (Klíma, 1997, str. 172)

¹⁹ Politika maximálních nepřiměřených slibů (populismus) bezprostředně navazuje na charakteristiku neodpovědné opozice. Jestliže strany trvale vyloučené z podílu na vládě klasifikujeme jako neodpovědné, pak tyto strany mají tendenci slibovat více, než mohou splnit. (Klíma, 1997, str. 173)

²⁰ Česká multipolarita spočívala a spočívá v existenci tří odlišných pólů. Na jedné straně je možné setkat se s klasickou socioekonomickou konfrontací levice vs. pravice, na straně druhé je možno vidět konfrontaci, kdy proti sobě stojí prosystémové (demokratické) strany a silná antisystémová strana (komunisté). (Kubát, 2003, str. 79)

politické soutěže a omezený způsob střídání vlád. Zpravidla to vede k celkové nestabilitě a potenciálním krizím politického režimu.

V *systemu umírněného pluralismu* působí 3 až 5 relevantních stran. Na rozdíl od polarizovaného pluralismu zde nevstupuje do politické hry prvek ideologicky extrémní strany. Proto se prosazují zcela odlišné charakteristiky politické soutěže:

- ❖ ideologická umírněnost,
- ❖ bipolární (dvoupólová) vztahovost,
- ❖ dostředivost,
- ❖ neomezené formování a střídání vládní koalice.

Dynamika vztahů mezi politickými silami je v jádru stejná jako u dvoustranického systému. Politické strany (levice, pravice) se tlačí do středu a snaží se získat hlasy středních vrstev. Soutěž mezi stranami se děje na základě relativně centristických programů, čímž se prosazují dostředivé tendence. Z ideologického hlediska jde tedy o umírněný pluralismus. Od dvoustranického systému se v základě odlišuje tím, že ve vládě nedochází k vystřídání jedné strany druhou, ale k záměně koalic stran. Umírněný pluralismus je takovým stranickým systémem, kde větší počet relevantních stran je založen na segmentaci. Sestava politických stran není projevem ideologické polarizace (vzdálenosti), ale odráží odlišné dimenze ve smyslu existence několika významných rozporů.

Nově definované typy stranických systémů, polarizovaný a umírněný pluralismus, představují hlavní Sartoriho přínos. Podařilo se mu totiž na základě početního a ideologického kritéria vydělit dva nové typy v rámci vícestranického systému. Právě mezi nimi leží základní dělicí čára při klasifikaci stranických systémů v podmínkách otevřené konkurence (nikoliv mezi dvoustranickým a vícestranickým systémem). (Klíma, 1997, str. 170-175)

Výzkum stranického systému ČR je v podstatnější míře praktikován teprve od poloviny devadesátých let. Při hodnocení povahy a charakteristik stranického systému je často uplatňována aplikace dvou hlavních Sartoriho typů stranických systémů, přestože nezdědky dochází ke směšování typu a formátu. (Fiala, Strmiska eds., 2005, str. 251)

➤ **Místní stranické systémy**

Zajímavým okruhem výzkumu je téma stranických systémů na místní úrovni. Stranický subsystém komunálního politického systému je kromě rozhodujícího vlivu místního systému politické participace ovlivňován i podobou celostátního systému politických stran. Často vyvstávají pochyby, zda vůbec lze na komunální úrovni hovořit o systému politických stran, zda se nejedná pouze o nějaké jeho „prototypy“, či zda by nebylo lepší hovořit pouze o soustavě stran. Zásadním argumentem přitom bývá nedostatečná organizační rozvinutost politických stran na místní úrovni, nedostatečná loajalita jejich představitelů vůči vlastní straně apod. Je-li zpochybněn koncept stranického systému na místní úrovni, pak se politická věda připravuje o možnost, jak vysvětlit rozdílné chování politických stran ve srovnání horizontálním (s jinými municipalitami) a vertikálním (se systémem celostátním). Nebylo by možné odvodit vytváření radničních koalic v jednotlivých obcích, kde k němu opakovaně dochází. Argument ohledně organizační slabosti a nedostatečné loajality uvnitř jednotlivých stran na místní úrovni je závažný.

Dle klasického Sartoriho vymezení je stranický systém chápán jako soustava vzájemných působení, vyplývajících z mezistranické rivality, pak každá stran je v matematickém smyslu funkcí jiné strany a reaguje na chování ostatních stran. Potom není u celé řady obcí pochyby o existenci lokálních stranických systémů. Ve chvíli, kdy v obci působí více než jedno politické uskupení, existuje reálný předpoklad, že jsou existující subjekty ve vzájemné interakci.

Místní stranické systémy mohou být osobité (například v případě střetu dvou uskupení reprezentujících sportovce a kulturu), případně mohou být ovlivněny celostátním stranickým systémem. Četné vzájemné vztahy totiž nelze vysvětlovat pouze místními zvláštnostmi, ale rovněž zde působí i vliv celostátního systému. Tato skutečnost se v současných českých komunálních systémech týká zejména *vztahu politických subjektů ke KSČM*.²¹ (Fiala, Strmiska eds., 2005, str. 170-171)

---

²¹ Pouze osobní zaujatostí si často nelze vysvětlit například postoj představitelů ČSSD a ODS, kteří po volbách odmítají vytvořit koalici s KSČM s poukazem na to, že pro jejich strany není spolupráce s komunisty přijatelná. Porozumět tomu lze pouze v případě, budeme-li takové místní stranické systémy chápat jako subsystémy celostátního stranického systému. (Fiala, Strmiska eds., 2005, str. 171)

4 Charakteristika obce

Rychnov nad Kněžnou (RK) je obcí s rozšířenou působností (ORP) a současně obcí s pověřeným obecním úřadem (POU). Je také správním centrem pro nadnárodní zájmové sdružení Euroregionu Glacensis, které se snaží o rozvoj česko-polské spolupráce. Zaujímá významnou polohu v Královéhradeckém kraji v podhůří Orlických hor.

Obrázek č. 1: Znak města – panna na jelenu

Zdroj: <http://www.rychnov-city.cz/mesto/symboly-mesta.php>, 4. 2. 2011

➤ Správní vývoj města

První písemná zmínka o Rychnově je z 1. února 1258 v listině Přemysla Otakara II., vévody rakouského. Město bylo poddanské, snaha o získání práv královských měst byla úspěšná v roce 1561, kdy císař Ferdinand I. udělil městu právo volby obecních starších, pomocného samosprávného sboru.

Ve městě byl vrchnostenský soud ustaven v roce 1783, mimo něj vykonával svoji činnost i soud městský. Od roku 1850 se politická správa od soudnictví separovala a byla realizována městskou radou a obecním zastupitelstvem. Soudní agendy se ujal nově založený nejnižší soudní úřad, který zastával okresní soud. Svoji činnost zahájil 27. května 1850.

Závěr druhé světové války způsobil změnu ve státní správě a samosprávě. Dne 5. května 1945 zahájil činnost v okresním městě místní národní výbor. Systém státní správy a samosprávy budovaný od roku 1945 se s příchodem 17. listopadu 1989 postupně měnil. Po vyjednávání Občanského fóra se v Rychnově nad Kněžnou přeměnilo politické spektrum zastupitelského sboru. V současnosti je v Rychnově nad Kněžnou 21 zastupitelů a od tohoto počtu se odvíjí počet členů městské rady, která má 7 členů včetně starosty a jeho zástupců. (<http://www.rychnovsko.cz/?id=historie>, 4. 2. 2011)

➤ Demografické údaje

Údaje o počtu obyvatel města vychází z bilance Českého statistického úřadu z roku 2007, kdy počet obyvatel k 31. 12. činil 11 587. Průměrný věk v Rychnově nad Kněžnou z roku 2007 je 39,2. Průměrný věk Královéhradeckého kraje 40,7 je tedy téměř na stejné úrovni. Následující tabulka udává počty obyvatel za všechny současné části obce a vyplývá z ní, že od roku 1961 došlo ke zvýšení počtu obyvatel o 4 339.

Tabulka č. 2: Dlouhodobý vývoj obyvatelstva v Rychnově nad Kněžnou 1961 - 2007

Počet obyvatel							
1961	1970	1980	1991	2001	2004	2005	2007
7 248	7 936	10 069	11 552	11 736	11 640	11 672	11 587

Zdroj: ČSÚ Hradec Králové, vlastní zpracování

Ministerstvo vnitra ČR ve svých statistikách k 1. 1. 2009 uvádí celkový počet obyvatel Rychnova nad Kněžnou 11 395, z toho 5 411 muži a 5 984 ženy, počet cizinců 253, muži 160 a ženy 93. K 1. 1. 2011 udává ministerstvo následující počty: celkový počet obyvatel 11 274, z toho muži 5 372 a ženy 5 902; cizinci celkem 213, z toho muži 117 a ženy 96. V posledních letech se počet obyvatel v Rychnově nad Kněžnou mírně snižuje. (<http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>, 5. 2. 2011)

Následující tabulka č. 3 ukazuje vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy za celý okres Rychnov nad Kněžnou. Český statistický úřad přestal od roku 2006 tento ukazatel sledovat.

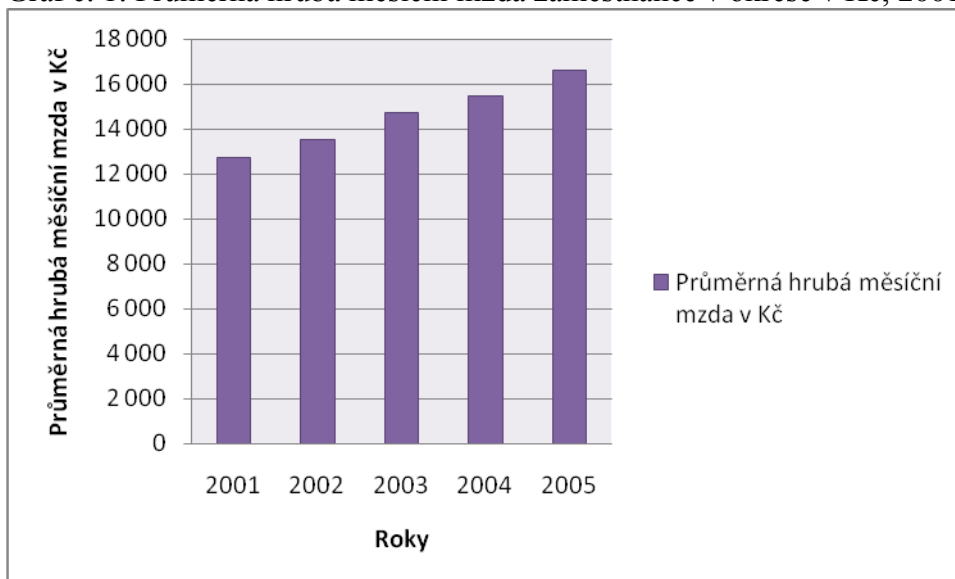
Tabulka č. 3: Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance v okrese v Kč, 2001 - 2005

rok 2001	rok 2002	rok 2003	rok 2004	rok 2005
12 729	13 562	14 735	15 500	16 624

Zdroj: ČSÚ, Statistické ročenky Královéhradeckého kraje, vlastní zpracování

Pro přehlednější zobrazení byly údaje z tabulky č. 3 znázorněny v následujícím grafu č. 1., průměrná hrubá měsíční mzda má tendenci pozvolného růstu.

Graf č. 1: Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance v okrese v Kč, 2001 – 2005

Zdroj: ČSÚ, Statistické ročenky Královéhradeckého kraje, vlastní zpracování

➤ **Bytová situace**

Dle „Sčítání lidu, domů a bytů 2001“ bylo v Rychnově nad Kněžnou celkem 1 649 domů a 4 853 bytů, z čehož trvale obydlených domů bylo 1 455 a trvale obydlených bytů 4 415. (<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/576069?OpenDocument>, 5. 2. 2011) Následující sčítání je připravováno na březen 2011, bohužel již nebude možné zpracované údaje z nového sčítání v této práci využít.

V posledních letech byla dokončena výstavba 94 bytů v domech postavených na sídlišti Mírová, 151 bytových jednotek, které vznikly přestavbou bývalé školy v přírodě a 80 bytů pro seniory. Další bytové domy se budují, ale jsou pro mladé lidi a rodiny s dětmi finančně nedostupné. (Frýzek, 2008, str. 120)

➤ **Doprava**

V roce 2006 došlo k jakési revoluci ve veřejné dopravě na Rychnovsku. V autobusové dopravě vyjelo v celé oblasti každý den o 50 % více spojů a železniční doprava se stala pravidelnější. Od 1. 1. 2006 je možné cestovat vlakem i autobusem na jednu jízdenku. Pro spuštění nového dopravního systému bylo také nutné hledat úspory, které nebyly nalézány v rušení spojů, ale v celkové optimalizaci dopravního systému. (Rychnovský zpravodaj, 2006, č. 1) Ve městě byl zaveden jednotný parkovací systém, ale v současné

době město nemá stále dostatek parkovacích míst. Trpí tím i Staré náměstí, které bývá téměř neustále přeplněno vozidly.

➤ **Občanská a technická vybavenost**

Město Rychnov nad Kněžnou nabízí svým občanům kvalitní a rozsáhlou síť služeb. Pod štítem Městského úřadu funguje mimo jiné i knihovna a informační centrum, jehož zaměřením je poskytovat služby veřejnosti.

Společnosti zřízené městem jsou: Technické služby RK, s.r.o., Tepelné hospodářství Rychnov nad Kněžnou s.r.o., Hotel Havel s.r.o., Školní jídelna RK s.r.o., Kultura Rychnov nad Kněžnou s.r.o., Městské lesy Rychnov nad Kněžnou s.r.o., Plavecký bazén RK p.o., Sociální služby města Rychnov nad Kněžnou o.p.s. a Městský Podorlický pivovar s.r.o. (Rychnovský zpravodaj, 2010, č. 12)

V Rychnově nad Kněžnou je vyšší odborná škola, 3 střední školy, 4 základní školy, 6 mateřských škol, základní škola umělecká a škola speciální. Na základních školách mohou děti navštěvovat mnoho zájmových kroužků. Školy spolupracují s řadou organizací a spolků ve městě.

Rychnov nad Kněžnou měl na počátku 90. let majetek v hodnotě 346 milionů korun. V roce 2008 hodnota nemovitého majetku města dosahovala částky 1 miliarda 342 milionů korun. Tento růst byl ovlivněn investicemi do rekonstrukcí a rozšiřování infrastrukturního majetku města. Město je téměř celé plynofikované, došlo v něm k výstavbě nové kanalizace, čistírny odpadních vod, rozšíření vodovodní sítě, k rekonstrukci komunikací a chodníků. (Frýzek, 2008, str. 120)

Město se po mnohaletém úsilí dočkalo svého vysněného přání, kterým byla výstavba bezbariérového plaveckého bazénu. Téměř všechny politické strany měly vybudování krytého bazénu jako prioritu ve svých volebních programech. Následující informace byly získány na Městském úřadě - Odbor správy majetku. Již v roce 1999 byla vytipována lokalita umístění plaveckého bazénu, v roce 2000 byla zpracována výstavbová studie a v roce 2001 byl zadán projekt. V roce 2008 byla provedena aktualizace projektu a 5. 12. 2008 byla výstavba započata předáním staveniště. Vzniklo tak sportovní a relaxační centrum, které bylo slavnostně otevřeno dne 12. 8. 2010, tedy s drobným předstihem.

Výstavba měla být totiž původně ukončena v posledním čtvrtletí roku 2010. Cílem tohoto projektu bylo rozšíření nabídky volnočasových aktivit ve městě a zvýšení atraktivity města.

Město Rychnov nad Kněžnou dosáhlo historického úspěchu, získalo totiž ocenění „Rychnov je obec přátelská rodině“ a náleží mu 1. místo v této motivační soutěži, kterou vyhláší Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR a Ministerstvo práce a sociálních věcí. V roce 2010 ji absolvovalo 141 měst. Soutěž hodnotila, jak se v různých místech v rámci celé republiky vychází vstříc dětem, jejich rodičům a prarodičům. Město muselo přesvědčit, že podporuje rodiny svých obyvatel. (Orlický týdeník, 2010, č. 51/78)

➤ **SWOT analýza**

Na základě charakterizování obce bylo možné vytvořit představu SWOT analýzy, která se jeví jako možná pro obec Rychnov nad Kněžnou. Jde o souhrnné zhodnocení předností, nedostatků, možností a rizik města a jeho okolí. Mohla by být dílčí informací při vytváření plánu strategického rozvoje města.

Silné stránky

Příznivá geografická poloha

Kulturní, historické a průmyslové dědictví, turistický ruch

Společenské a kulturní aktivity

Zájem občanů o dění obce – zájmová sdružení

Nabídka využití volného času dětí s rodinami, existence krytého bazénu

Rozvinuté malé a střední podnikání

Dostatečný počet škol, dostupnost zdravotnických zařízení

Podnikatelsky spojené zázemí Rychnov nad Kněžnou – Solnice – Kvasiny

Středisko pro česko-polskou spolupráci

Slabé stránky

Absence obchvatu, nízká síť cyklostezek

Velký počet hracích automatů

Nízký podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním

Málo transparentní zadávání zakázek města a jejich veřejná kontrola

Zadluženost města

Přetížení místních komunikací v historickém jádru, nedostatek parkovacích míst

Bytový fond, pozemkový fond – nedostupnost pro mladé lidi a rodiny s dětmi

Příležitosti

Příprava území pro bytovou výstavbu

Využití přírodního a kulturního potenciálu pro rozvoj území, vytvoření sítě cyklotras

Optimalizace dopravního a parkovacího systému

Rozvoj cestovního ruchu

Uchránění Starého náměstí před přetíženou dopravou

Optimalizovat činnost zařízení zřizovaných městem

Podpora rozvoje podnikatelských aktivit

Využití financování projektů z fondů Evropské unie

Rozšíření spolupráce občanů a vedení města

Ohrožení

Přetížená doprava ve středu města

Znečišťování ovzduší, hluk, vandalismus

Zhoršování vizuální stránky města přetížením dopravy a nedostatkem parkovacích míst

Možnost nedostatku kvalifikovaných pracovních sil

Nedostatečná bytová výstavba

Zvyšování zadluženosti města

Komunikační problém mezi občany a úřadem města

Nedostatek finančních prostředků pro restaurování a údržbu kulturních památek

5 **Političtí aktéři a občanská participace v obci**

Do politického prostředí v Rychnově nad Kněžnou zasahují svým působením zejména politické strany. Místní odbory, spolky a sdružení se účastní veřejného života vyvíjením různých aktivit. V této sféře nepůsobí však týmž způsobem jako politické strany, jejichž role je specifická vzhledem k hlavní úloze v uskutečňovaných volbách. Tato část je zaměřena především na politické strany a na vývoj komunálních voleb. Kapitoly týkající se komunálních voleb v období od roku 1919 - 1938 a od 1990 - 1998 jsou zaměřeny na výsledky voleb. Následující kapitoly komunálních voleb od roku 2002 jsou zpracovány v podrobnější formě vzhledem k jejich důležitosti utváření současné podoby komunálního systému v obci Rychnov nad Kněžnou.

5.1 **Komunální volby 1919 – 1938**

➤ **Volby 1919**

První volby v Rychnově nad Kněžnou po pádu Rakouska-Uherska se konaly 15. června 1919 dle nového volebního řádu. Bylo zde celkem 2 600 voličů, odevzdáno 2 514 hlasů. Volilo se 36 členů obecního zastupitelstva. 23. června byla zvolena městská rada, starostou se stal Richard Praus. Výsledky voleb jsou uvedeny v následující tabulce, č. 4. (Rychnovský zpravodaj, 1994, č. 12)

Tabulka č. 4 : Volby do zastupitelstva v obci Rychnov nad Kněžnou 15. června 1919

Volební strana	Počet hlasů	Počet mandátů
Strana národně demokratická	1 006	15
Strana národně socialistická	655	9
Strana sociálně demokratická	427	6
Strana lidová	426	6

Zdroj: Kronika města Rychnov nad Kněžnou, 1836 – 1940; Rychnovský zpravodaj, 1994, č. 12, vlastní zpracování

➤ **Volby květen 1923 - dodatečné**

Pro přílišné zaměstnání se stavitel Richard Praus vzdal své funkce starosty, proto se 23. května konaly dodatečné volby. Za starostu byl zvolen první náměstek stavitel Emil Bartík. (Kronika města Rychnov nad Kněžnou, 1836 – 1940)

➤ **Volby září 1923 – nové volby**

Z důvodu nových voleb bylo město rozčleněno na 3 okrsky, voleb se zúčastnilo sedm politických stran a bylo voleno 30 členů obecního zastupitelstva. Volba starosty se konala 27. září, stal se jím František Hányš.

Tabulka č. 5: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov nad Kněžnou 16. září 1923

Volební strana	Počet hlasů	Počet mandátů
Strana lidová	622	8
Strana živnostenská	530	7
Národní demokracie	523	6
Strana národně socialistická	397	5
Strana sociálně demokratická	139	2
Komunistická strana	123	1
Strana republikánská (agrární)	108	1

Zdroj: Kronika města Rychnov nad Kněžnou, 1836 – 1940, vlastní zpracování

➤ **Volby 1927**

Volby se konaly 16. října, ve 3 okrscích bylo odevzdáno 2 484 platných hlasů, tedy o 42 více než v roce 1923.

Tabulka č. 6: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov nad Kněžnou 16. října 1927

Volební strana	Počet hlasů	Počet mandátů
Strana lidová	616	8
Strana národně socialistická sdružená se stranou práce	487	6
Strana živnostenská	484	6
Strana národně demokratická	461	6
Strana komunistická	148	2
Strana sociálně demokratická	124	1
Strana republikánská (agrární)	84	1
Samostatná občanská strana	68	-
Strana národně sdružených dělníků	12	-

Zdroj: Kronika města Rychnov nad Kněžnou, 1836 – 1940, vlastní zpracování

Vzniklá „koalice“: národní demokraté, živnostenská strana, agrární a strana dělníků, celkem 1041 hlasů. „Opozice“: sociální demokraté, komunisté, celkem 272 hlasů.

Starostou zvolen 28. října František Holoubek. (Kronika města Rychnov nad Kněžnou, 1836 – 1940)

➤ **Volby 1931**

Volby do městského zastupitelstva se konaly 27. září. Voličů bylo 2 862, hlasů odevzdáno 2 597. Starostou se stal Karel Rathouský.

Tabulka č. 7: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov nad Kněžnou 27. září 1931

Volební strana	Počet hlasů	Počet mandátů
Strana lidová	632	7
Strana národně demokratická	487	6
Strana živnostenská	442	6
Strana národně socialistická	351	4
Strana sociálně demokratická	306	4
Strana republikánská (agrární)	197	2
Strana komunistická	118	1
Sdružení ředitele škol Františka Kolářka	64	-

Zdroj: Kronika města Rychnov nad Kněžnou, 1836 – 1940, vlastní zpracování

➤ **Volby 1938**

Městská rada svolala na 7. května setkání zástupců všech politických stran, každá z nich vyslala dva zplnomocněné kandidáty, aby se vzájemně dohodli o rozdělení mandátů do městského zastupitelstva vzhledem k vážné politické době. Po menších námitkách došla městská rada 10. května k dohodě a došlo k ustanovenému rozdělení mandátů.

Celá dohoda se ale brzy zhroutila, strana komunistická nedodržela závazného ujednání a v zákonitě lhůtě podala 14. května samostatnou kandidátní listinu. Nové domluvy se již nepodařilo dosáhnout a došlo tedy 29. května k dlouho oddalovaným volbám.

Voleb se zúčastnilo 3 402 voličů, odevzdáno 2 952 hlasů. Starostou byl zvolen František Handl. Výsledky posledních svobodných voleb jsou znázorněny v následující tabulce, č. 8. (Kronika města Rychnov nad Kněžnou, 1836 – 1940)

Tabulka č. 8: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov nad Kněžnou 29. května 1938

Volební strana	Počet hlasů	Počet mandátů
Strana lidová	620	6
Strana živnostenská	595	6
Strana národně socialistická	593	6
Národní sjednocení	456	5
Strana sociálně demokratická	288	3
Strana komunistická	208	2
Strana republikánská (agrární)	192	2

Zdroj: Kronika města Rychnov nad Kněžnou, 1836 – 1940, vlastní zpracování

5.2 Komunální volby 1990

Po dlouhé pauze se v roce 1990 konaly první svobodné volby, a to ukazuje i vysoká volební účast občanů v Rychnově nad Kněžnou. Volební účast činila 77,9 %, volilo se 21 zastupitelů. Prvním „polistopadovým“ starostou se stal Dr. František Bartoš. Těmito volbami byla znovu obnovena dvojkolejnost veřejné správy. (Kronika města Rychnov nad Kněžnou, 1990)

Tabulka č. 9: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov nad Kněžnou 24. listopadu 1990

Volební strana	Zkratky	Počet mandátů
Občanské fórum	OF	6
Československá strana lidová	ČSL	5
Koalice Československé sociální demokracie, Československé strany zemědělské a Strany zelených	ČSSD, ČSSZ, SZ	4
Komunistická strana Čech a Moravy	KSČM	3
Československá strana socialistická	ČSS	2
Nezávislý kandidát	-	1

Zdroj: Kronika města Rychnov nad Kněžnou, 1990, vlastní zpracování

5.3 Komunální volby 1994

Tabulka č. 10: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov n. K. 18. 11. – 19. 11. 1994

Volební strana	Zkratky	Počet hlasů	Hlasy v %	Počet mandátů
Občanská demokratická strana	ODS	32 270	30.63	7
Křesťanská demokratická unie - Československá strana lidová	KDU-ČSL	22 768	21.61	5
Sdružení České strany sociálně demokratické a Nezávislých kandidátů	ČSSD, NK	22 069	20.95	4
Komunistická strana Čech a Moravy	KSČM	19 523	18.53	4
Koalice Sdružení pro republiku - Republikánské strany Československa a Svazu důchodců ČR	SPR-RSČ, SD ČR	5 661	5.37	1
Liberální strana národně sociální	-	1 981	1.88	0
Důchodci za životní jistoty	-	1 073	1.02	0

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kv1994/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=3607&xobec=576069>, 14. 2. 2011, vlastní zpracování

V Rychnově bylo zapsáno na seznamech voličů celkem 8 249 občanů, voleb se zúčastnilo celkem 5 633 voličů. Volební účast činila tedy 68.29 %. Jiří Rokl kandidoval za ODS a stal se druhým „polistopadovým“ starostou. (Rychnovský zpravodaj, 1994, č. 12)

5.4 Komunální volby 1998

Tabulka č. 11: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov n. K. 13. 11. - 14. 11. 1998

Volební strana	Zkratky	Počet hlasů	Hlasy v %	Počet mandátů
Unie svobody	US	19 902	23.08	5
Občanská demokratická strana	ODS	18 428	21.37	5
Křesťanská demokratická unie - Československá strana lidová	KDU-ČSL	17 159	19.90	4
Komunistická strana Čech a Moravy	KSČM	14 653	16.99	4
Česká strana sociálně demokratická	ČSSD	14 237	16.51	3
Koalice Sdružení pro republiku - Republikánské strany Československa a Svazu důchodců ČR	SPR-RSČ, SD ČR	1 548	1.79	0
Česká strana národně sociální	ČSNS	314	0.36	0

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kv1998/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5204&xobec=576069>, 14. 2. 2011, vlastní zpracování

Volební účast v obci činila 50.85 %. Tabulka v uvedeném období zahrnuje pouze výsledky řádných voleb 13. 11. - 14. 11. 1998 V jiných obcích probíhaly až do roku 2000 dodatečné či nové volby a výsledky pak byly ČSÚ kumulovány. V Rychnově nad Kněžnou se však žádné dodatečné či nové volby nekonaly.

V Rychnově bylo zapsáno na seznamech voličů celkem 8 844 občanů, voleb se zúčastnilo celkem 4 497 voličů. Jiří Rokl kandidoval za US, získal nejvíce hlasů a byl opět zvolen starostou města.

5.5 Komunální volby 2002

Rok 2002 byl zlomový, jelikož reforma veřejné správy k 1. 1. 2003 ukončila činnost okresních úřadů a tím i úřad rychnovský.

Rychnov nad Kněžnou představuje jeden volební obvod, v němž občané volili 21 zastupitelů. Komunálních voleb v roce 2002 se zúčastnilo 6 subjektů, viz tabulka č. 3.

5.5.1 Volební kampaň a volební programy

Jednotlivé politické subjekty se v předvolebním období prezentovaly v místním tisku, zvláště pak v Rychnovském zpravodaji, kde uveřejnily své volební programy. Volební program České strany národně sociální se nepodařilo zajistit.

US-DEU uveřejnila svých 21 kandidátů v Rychnovském zpravodaji v čele se starostou Jiřím Roklem. Většina z uvedených byla na listině nezávislými kandidáty se společným heslem *Chceme tady být pro Vás*.

KDU-ČSL představila svých 21 kandidátů, 11 z nich bylo kandidáty nezávislými. Připravili pro své voliče zajímavý a obsáhlý program, který se zajímal o oblast školství, zdravotnictví, dále o sociální oblast, oblast sportu a využití volného času. Jejich hlavním programovým cílem bylo řešení problémů města vedoucí ke spokojenosti občanů a vytváření podmínek zkvalitnění života občanů v celém jeho širokém spektru. Konkrétní cíle volebního programu: dokončení zimního stadionu, bezbariérový přístup na koupaliště, vybudování cyklistické stezky mezi Rychnovem a Solnicí, podpoření aktivit podnikatelů, zlepšení spolupráce s okolními obcemi, zaměření na využití výhod Evropské unie a čerpání prostředků z příslušných fondů na vybudování krytého plaveckého bazénu.

ODS vydala program pod heslem *Rychnov je náš společný domov* s kandidátní listinou složenou z 21 členů ODS, tj. s čistou kandidátkou. Nabídka programu se opírala o tyto čtyři pilíře: Rychnov jako společenské, výstavba bazénu, město pro občany (snaha o vyrovnaný rozpočet města, širší zapojení odborníků z jednotlivých oblastí), město dynamického rozvoje (vybudování informačního systému o městě a regionu, zlepšení dopravní situace, podpora průmyslového rozvoje a bytové výstavby), město příležitostí (bytová výstavba, pracovní příležitosti, podpora místních podnikatelů).

KSČM se snažila ve svém programu podpořit tyto oblasti: výstavba bytů, další plynofikaci a kanalizační síť města a jeho okolí, zlepšení zázemí základních škol, výstavba plaveckého bazénu, optimalizace výkonu státní správy po převodu činností ze zrušeného okresního úřadu na naše město. (Rychnovský zpravodaj, 2002, č. 10, 11)

ČSSD ve své volební kampani zdůrazňovala to, že nabízí občanům potřebné odborníky v širokém spektru odborností. Současně s reorganizací státní správy vstoupily do správy města další oblasti: řízení dopravy, regionálního rozvoje, evidence obyvatelstva a další. ČSSD měla za cíl přispět k tomu, aby se tyto změny co nejméně neblaze dotkly občanů obce. Dalším záměrem bylo přispět k rozvoji města, podporovat občanská hnutí a soustředit se na podporu volnočasových aktivit. (Orlický týdeník, 2002, č. 76)

Komunální volbám předcházela aféra *Rokl versus Němcová*, kdy starosta Jiří Rokl (US-DEU) měsíc před volbami na posledním veřejném zasedání zastupitelstva pronesl velmi ostrou kritiku o práci své zástupkyně Miroslavy Němcové (ODS). Aféra byla podrobně konstruována v Orlickém týdeníku. Postupně vycházely příspěvky se stanoviskem starosty, následně Němcové a na závěr se objevila i ostrá reakce ODS. Strana se cítila být útokem Jiřího Rokla na místostarostku značně atakována, vzhledem k její medializaci těsně před volbami. Navíc vyslovila politování nad tím, že celou nepříjemnost zplodil člověk, který svou politickou kariéru odstartoval právě pod křídly ODS, a který se při první krizi od strany odvrátil a přešel své ambice realizovat jinam. (Orlický týdeník, 2002, č. 70, 71)

V tomto konfliktu nešlo zřejmě o politické neshody, ale o osobní problémy, které se staly nepřekonatelnými, a proto vylily na veřejnost. Zvláštností je, že o tomto rozporu

rokovali představitelé dvou stran, kteří by měli mít svým programovým zaměřením velmi blízko, navíc byli součástí stejné koalice (US-DEU, ODS, KDU-ČSL). Koaliční smlouva má svá ustanovení, která definují postupy řešení podobných střetnutí.

5.5.2 Výsledky hlasování

Tabulka č. 12: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov n. K. 1. 11. - 2. 11. 2002

Volební strana	Zkratky	Počet hlasů	Hlasy v %	Počet mandátů
Unie svobody - Demokratická unie	US-DEU	19 752	26,57	6
Křesťanská demokratická unie - Československá strana lidová	KDU-ČSL	15 792	21,24	4
Občanská demokratická strana	ODS	14 884	20,02	4
Komunistická strana Čech a Moravy	KSČM	12 664	17,03	4
Česká strana sociálně demokratická	ČSSD	10 978	14,77	3
Česká strana národně sociální	ČSNS	273	0,37	0

Zdroj: <http://www.volby.cz/pls/kv2002/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5204&xobec=576069>, 14. 2. 2011, vlastní zpracování

Volební subjekty jsou v tabulce seřazeny dle výsledků od vítěze až po místo poslední. Z tabulky je zřejmé, že se vítězem stala US-DEU, která ovšem v ostatních obcích okresu zaznamenala propad, výjimkou byl právě Rychnov nad Kněžnou. Lze usuzovat, že voliči projeví této straně důvěru i z hlediska toho, že nejvyšší post zastával dosavadní starosta Jiří Rokl. ČSSD byla nejméně úspěšná ze všech stran, které získaly svůj mandát v zastupitelstvu města. Tento nezdar byl pro mnohé překvapením, jelikož ve stejném roce v obci Rychnov nad Kněžnou byla ČSSD vítěznou stranou ve volbách do poslanecké sněmovny. Pětiprocentní hranici pro získání mandátu nepřekonal ČSNS a tím nezískala zastoupení v městském zastupitelstvu. Dle statistických údajů ČSÚ činila volební účast v RK 43,97 %, v celém okrese pak dosahovala výše 56,12 %. Ve volbách do poslanecké sněmovny činila volební účast za obec RK 58,64 %. Město RK tak potvrzuje obecně platné pravidlo, že účast v lokálních volbách bývá nižší než ve volbách parlamentních.

5.5.3 Povolenní situace

Aféra následovala i po volbách, kdy neúspěšný David Langr na kandidátce KSČM podal u Krajského soudu v Hradci Králové stížnost pro porušení komunálních voleb a snažil se prosadit jejich neplatnost. Poukazoval na chyby US-DEU v propagační kampani a na porušení zákona o televizním a rozhlasovém vysílání. Langr ovšem svůj záměr se svojí stranou předem nekonzultoval, a proto se KSČM jeho iniciativy nezastala. Do vyřešení této záležitosti nemohlo být nové zastupitelstvo ustaveno, nemohla být zvolena rada ani starosta. Ustavující zasedání bylo 11. listopadu zrušeno. Tato aféra posunula fungování nového zastupitelstva o dvacet dní, tj. dobu, kterou měl Krajský soud na dořešení celé situace. (Orlický týdeník, 2002, č. 81)

Po mimořádném zasedání 4. prosince se do čela města postavil opět Jiří Rokl (US-DEU), který tuto funkci zastával i doposud. Volba proběhla jednoduše, z jednadvaceti zastupitelů podpořilo Jiřího Rokla 18, jeden hlas byl neplatný. Na doporučení znovuzvoleného starosty byli jmenováni tři místostarostové, v této tajné volbě nejvíce hlasů získal Vladimír Frieb (ODS) – 18 hlasů, Miroslav Richter (KDU-ČSL) získal 14 hlasů a 13 hlasů obdržel Jaroslav Kos (US-DEU). (Orlický týdeník, 2002, č. 88)

V komunálních volbách obsadilo jednadvacet mandátů v rychnovském zastupitelstvu pět parlamentních stran. Čtyři z nich (US-DEU, ODS, KDU-ČSL, KSČM) vytvořily širokou koalici, mimo niž poněkud netypicky zůstala pouze ČSSD. (Balík, 2008, str. 128)

5.6 Komunální volby 2006

5.6.1 Volební kampaň a volební programy

Volební strany se stejně jako v minulých komunálních volbách prezentovaly svými volebními programy v Rychnovském zpravodaji. Všechny volební subjekty měly kandidátní listiny sestaveny z 21 představitelů, výjimkou byla Strana zelených, která měla kandidátů pouze pět. V tomto roce působily volební programy výrazněji a zdály se propracovanější. Nejkonkrétněji svůj program zpracovala opět KDU-ČSL a k ní se připojila SNK ED. Volební subjekty se občas vyhýbají stanovení konkrétních programových návrhů, jelikož ty jsou na konci volebního období ve formě předvolebních slibů srovnávány s politickou praxí a bývají použity jako zbraň občanů a opozičních stran.

SNK ED podporuje ve svém programu tyto vybrané body: družstevní bytovou výstavbu, stavbu krytého bazénu, rozšiřování a výstavbu cyklostezek, úpravu zimního stadionu, zefektivnění dopravního systému, nová parkovací místa, ochranu životního prostředí, zachování kulturního dědictví.

ODS se ve svém programu soustředila na přípravu pozemků pro výstavbu nájemních bytů a rodinných domů, optimalizaci dopravní situace ve městě, vytvoření pracovních příležitostí, podporu malých a středních podnikatelských subjektů, sportovní a kulturní vyžití občanů, přestavbu divadla.

KDU-ČSL se ve svém volebním programu koncentrovala na tyto priority: stavba plaveckého bazénu, zefektivnění činnosti Městské policie, podpora mladých rodin s dětmi, využití Evropských fondů, rozvoj školství, kultury a neziskových organizací (podpora zájmových spolků, příprava oslav města – 750. výročí v roce 2008, oživení Starého náměstí, rozšíření Muzea hraček), spolupráce s podnikatelským prostředím.

KSČM se ve svém programu zaměřila na rozvoj města a životní prostředí (kanalizační síť, byty, plynofikace), na oblast školství a výchovy mládeže, na oblast zdravotnictví, na oblast sportu a kultury (stavba krytého bazénu, dokončení přestavby divadla) a na oblast státní správy a hospodaření města (veřejná kontrola nad hospodařením majetku ve vlastnictví města; rozvoj obchodních společností, které město založilo).

VPM zahrnuje do svého volebního programu tyto cíle: rozvoj školství, bezbariérové chodníky a přístupy do veřejných budov, podpora místních podnikatelů, ochrana životního prostředí, průhledné hospodaření s majetkem obce.

ČSSD připravila v programovém dokumentu svoji bilanci od roku 1989 a upozorňovala na několik pochybení, které zkomplikovaly na další léta rozvoj města a splnění dávného snu obyvatel našeho města, jímž je stavba krytého bazénu. Jako další nesprávnost uvádí strana odložení výstavby čističky odpadních vod a darování lukrativních pozemků. Dalším možným omylům chce ČSSD do budoucna zabránit. Chtějí se podílet například na zvýšení počtu obyvatel ve městě, rozvoj školství, zdravotnictví a sociálních věcí.

Při komunálních volbách v roce 2002 i 2006 se pojetí volebního programu ČSSD značně lišilo od ostatních programů volebních stran. I přes tuto její výjimečnost se ČSSD v komunálních volbách nedařilo.

SZ představila ve svém volebním programu tyto záměry: podpora drobných podnikatelů, opravy místních komunikací, budování bezbariérových vstupů do budov, výstavba dětských hřišť, výstavba obecních bytů pro rodiny s dětmi, rozšíření plynofikace. (Rychnovský zpravodaj, 2006, č. 10)

5.6.2 Výsledky hlasování

Komunálních voleb v roce 2006 se zúčastnilo 7 volebních stran, viz tabulka č. 13. Parlamentní strany byly zastoupeny těmito subjekty: ODS, ČSSD, KDU-ČSL, KSČM. Neparlamentními uskupeními v těchto volbách byly: SNK ED, Strana zelených, Volba pro město.

Tabulka č. 13: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov n. K. 20.10. - 21. 10. 2006

Volební strana	Zkratky	Počet hlasů	Hlasy v %	Počet mandátů
Sdružení nezávislých kandidátů - Evropští demokraté	SNK ED	17 030	22,34	5
Občanská demokratická strana	ODS	13 338	17,50	4
Křesťanská demokratická unie - Československá strana lidová	KDU-ČSL	12 493	16,39	4
Komunistická strana Čech a Moravy	KSČM	12 319	16,16	3
Volba pro město	VPM	9 872	12,95	3
Česká strana sociálně demokratická	ČSSD	9 336	12,25	2
Strana zelených	SZ	1 835	2,41	0

Zdroj: <http://www.volby.cz/pls/kv2006/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5204&xobec=576069>, 14. 2. 2011, vlastní zpracování

V roce 2006 byla nejúspěšnější volební stranou SNK Evropští demokraté se ziskem 22,34 % hlasů a získala tím 5 mandátů v městském zastupitelstvu. Toto uskupení si udrželo svoji vítěznou pozici z roku 2002, avšak v minulých volbách kandidovalo pod hlavičkou US-DEU. Druhý post získala ODS, následovaná KDU-ČSL, která ztratila část podpory a zaměnila si tak pozici s ODS z roku 2002. Podobně jako v roce 2002 setrvala

na posledním místě ČSSD. Strana zelených svůj mandát v obecním zastupitelstvu nezískala.

Volební účast v obci Rychnov nad Kněžnou činila 43,55 %, v celém okrese dosáhla výše 55,16 %. Ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2006 činila volební účast v obci 67,02 %. Vítězem se tentokrát stala ODS, ČSSD skončila na místě druhém. (www.volby.cz, 2. 2. 2011)

5.6.3 Povolební situace

Volby přinesly překvapení v tom smyslu, že do obecního zastupitelstva nebyl dosazen starosta Jiří Rokl, a to i přesto, že jeho volební strana SNK ED ve městě volby vyhrála. Nicméně před ustavujícím zasedáním zastupitelstva, jež připadalo na datum 31. 10., prostupovaly z politických zákulisí zprávy o tom, že se strany na volbě starosty již dohodly. Volbě však předcházelo oznámení, že Jan Červinka (SNK ED) se k 25. 10. mandátu zřekl a jeho postavení zaujal dosavadní starosta Jiří Rokl. Následovalo první kolo tajné volby starosty, kde nově postupující Jiří Rokl zvítězil se 17 hlasy (z 21 možných hlasů). Uvolněným místostarostou se stal Miroslav Richter (KDU-ČSL) s 18 hlasy, neuvolněným místostarostou se stal Ladislav Bachura (VPM), který obdržel hlasů 16. (Orlický týdeník, 2006, č. 77)

Náhlé postoupení Jiřího Rokla a zároveň jeho znovuzvolení starostou se stalo silně medializovanou povolební kauzou. Obecní zastupitelstvo obdrželo 15. 11. petici, která byla starostou Jiřím Roklem přijata. Iniciátorům petičního výboru *Petice za respektování výsledků voleb* se zdařilo sesbírat podpisy více než 1 100 voličů a 160 dalších občanů. Zastupitelstvo nakonec se 17 hlasy dospělo k rozhodnutí, konstatující, že volby proběhly v souladu s platnými zákony, a že petice nezakládá podnět k tomu, aby zastupitelstvo změnilo svoje stanovisko z ustavujícího zasedání. Hlavním iniciátorem petice byl Martin Duben, kterému v minulosti zastupitelstvo neschválilo jeho žádost. I v této kauze lze za těmito rozpory shledávat osobní vztahy. (Orlický týdeník, 2006, č. 90)

Jednotlivé události v předvolebním a povolebním období vyzdvihují význam sdělovacích prostředků. Pokud jsou občané náležitě zasvěceni do předvolebního dění, mohou pak značně ovlivnit výsledky voleb a napomoci tak zdravějšímu vývoji obce.

V obecních volbách v roce 2006 pětice stran z roku 2002 své zastoupení ubránila, ačkoliv s částečnou ztrátou hlasů, která byla poskytnuta ve prospěch nově kandidující VPM.

Po volbách pak vzešla netypická varianta ideově nepropojené koalice SNK ED, KDU-ČSL, VPM a KSČM. Proti tomuto celku stála ODS a ČSSD, poněkud nezvykle obě v opozici. (Balík, 2008, str. 129)

5.7 Komunální volby 2010

5.7.1 Volební kampaň a volební programy

Volební strany se v těchto komunálních volbách prezentovaly svými volebními programy tradičně v Rychnovském zpravodaji. Pro zastupitelstvo města se volilo 21 zastupitelů. Nejkonkrétněji svůj program zpracovala KSČM. Volební program politického hnutí „Volte Pravý Blok www.cibulka.net“ se nepodařilo zajistit.

TOP 09 vytyčila ve svém programu pět pilířů města: město, které není zadlužené s průhlednými veřejnými zakázkami; město, které nakládá zodpovědně se svým majetkem; město, kde kvalita života a bezpečnost občanů je naší prioritou; město, které podporuje místní podnikatele a živnostníky; město, kde funguje dopravní infrastruktura a dopravní systém.

KSČM zahrnuje do svého volebního programu tyto cíle. V oblasti dalšího rozvoje města se chce zaměřit na občanskou výstavbu bytů, pokračovat v další plynofikaci a teplofikaci města. V oblasti školství a výchovy mládeže chce směřovat finanční příspěvky na podporu volnočasových aktivit mládeže a spolupracovat se zaměstnavateli v regionu, kteří zabezpečí nová pracovní místa pro absolventy učilišť, středních a vysokých škol. V oblasti zdravotnictví plánuje rozšiřovat sociální služby pro starší občany a poskytovat pomoc osamělým matkám a handicapovaným spoluobčanům. V oblasti státní správy a majetku města se chce zaměřit na kontrolu efektivního hospodaření s majetkem města, zajistit přístup všech občanů k informacím o hospodaření společností založených městem a nerozšiřovat počet hracích automatů na území města.

ODS představila ve svém volebním programu tyto záměry: snižování zadlužování města, komplexní řešení dopravní situace, využití dotačních programů EU, rovné podmínky všem občanům města, podpora výstavby a startovacích bytů pro mladé rodiny, podpora

volnočasových aktivit mládeže, podpora terénních a ambulantních sociálních služeb, podpora péče o seniory v jejich domácím prostředí, spolupráce s místním podnikatelským prostředím, podpora investic v regionu.

KDU-ČSL chce ve svém programu podpořit revizi dopravní situace ve městě, výstavbu parkovišť ve městě, snižování dluhové služby, zvýšení bezpečnosti ve městě, rozvoj sociálních služeb a podpořit spolky a kluby města.

VPM si vytyčila ve volebním programu tyto priority: vytvářet podmínky pro rozvoj zaměstnanosti, zlepšovat životní prostředí, rozvíjet sport a zařízení pro odpočinek obyvatel, podporovat projekty pro děti a mládež, efektivně spravovat majetek města, zprůhlednit veškerá výběrová řízení, rozvíjet možnosti bytové výstavby, podporovat zařízení pro seniory a umožnit jim klidný a důstojný život ve městě, optimalizovat dopravu ve městě, vytvářet předpoklady pro rozšíření tras pro cyklisty, podporovat zařízení pro seniory a umožnit jim klidný a důstojný život ve městě.

Svobodná občanská samospráva chce v případě volebního úspěchu svým dílem, a především pak dle svého přesvědčení a svých možností, přispět k rozvoji těch činností města, kterým nejlépe rozumějí. Členové tohoto politického hnutí pracují v záchranných složkách, ve zdravotnictví, vybudovali nebo se podíleli na budování sportovních zařízení pro občany. Chtějí žít v pěkném, ale i společenském městě.

ČSSD zveřejnila ze svého programu tyto vybrané priority: zachování majetku města a zajištění jeho hospodárnosti, optimalizace parkování ve městě, optimalizace ekonomiky společností zřízených městem, podpora kultury a sportu ve městě, zaměřit se na činnost městské policie, která musí sloužit občanům města.

Nestraníci zveřejnili své zástupce v Rychnovském zpravodaji a pouze děkovali za možné hlasy. Dosavadní starosta Jiří Rokl kandidoval opět za jiný volební subjekt, a to za Nestraníky. (Rychnovský zpravodaj, 2010, č. 10)

SNK ED se zaměřila na tyto oblasti: zlepšení dopravní situace v centru města a vytvoření nových parkovacích míst; transparentní rozhodování radnice a zlepšení komunikace

s občany; podpora sportu a volnočasových aktivit; zajištění dostupnosti parcel ve městě, jelikož lidé, kteří chtějí stavět, se stěhují jinam. (Orlický týdeník, 2010, č. 51/70)

5.7.2 Výsledky hlasování

Komunální volby se konaly 15., 16. října a o hlasy voličů se ucházelo deset volebních stran (8 registrovaných politických stran, 2 registrovaná politická hnutí), viz tabulka č. 14. Oproti roku 2006 došlo k nárůstu počtu volebních stran o tři subjekty. Zastoupení parlamentních stran v obci: TOP 09, ODS, ČSSD, KSČM, SNK ED. Zastoupení neparlamentních stran: KDU-ČSL, VPM, Nezaníci, Svobodná občanská samospráva, Volte Pravý Blok www.cibulka.net.

Tabulka č. 14: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov n. K. 15.10. - 16. 10. 2010

Volební strana	Zkratky	Počet hlasů	Hlasy v %	Počet mandátů
Občanská demokratická strana	ODS	15 589	19,27	4
Komunistická strana Čech a Moravy	KSČM	11 067	13,68	3
Křesťanská demokratická unie - Československá strana lidová	KDU-ČSL	10 414	12,87	3
Nezaníci	-	10 023	12,39	3
Česká strana sociálně demokratická	ČSSD	9 104	11,25	2
Volba pro město	VPM	8 737	10,80	2
TOP 09	TOP 09	7 379	9,12	2
Svobodná občanská samospráva	-	6 259	7,74	2
Sdružení nezávislých kandidátů - Evropští demokraté	SNK ED	2 102	2,60	0
Volte Pravý Blok www.cibulka.net	-	224	0,28	0

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kv2010/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5204&xobec=576069&xobecnaz=rychnov+nad+kn%EC%BE nou&xstat=0&xvyber=0>, 30. 1. 2011, vlastní zpracování

Oproti komunálním volbám konaným před čtyřmi roky byla volební účast vyšší o 3,42 %, konkrétně činila 46,97 %, v celém okrese činila 55,52 %. Ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2010 činila volební účast v obci RK 63,81 % a vítězem se tentokrát stala ČSSD, která v roce 2006 skončila na místě druhém.

Ve volbách u voličů zvítězila ODS před druhou KSČM a třetími křesťanskými demokraty. Žádná ze stran však nezískala výrazný náskok.

Volby v Rychnově nad Kněžnou na první pohled nic významného nerozhodly. Do 21členného zastupitelstva se dostalo osm politických subjektů. Vítězná ODS se spojila i s komunisty, kteří obsadili 2. místo, třetí místo zaujala KDU-ČSL. Kromě vítězné ODS se čtyřmi mandáty mají všechny další strany po dvou nebo po třech zastupitelských křeslech. Vítězná ODS byla v minulém volebním období v opozici a v těchto komunálních volbách měla možnost sestavit koalici. Osm stran či seskupení se dělilo o 21 mandátů, takže situace nebyla jednoduchá. KDU-ČSL ztratila oproti minulému volebnímu období jeden mandát, stejně tak Volba pro město. Uspěla dvě nová uskupení, a to TOP 09 a Svobodná občanská samospráva, která mají v zastupitelstvu dva mandáty.

U voličů zcela propadli kandidáti SNK ED a Volte pravý blok, kteří se nedostali přes pětiprocentní hranici a nezískali ani jeden mandát. Sdružení SNK ED tentokrát neuspělo, ačkoliv v roce 2006 bylo stranou vítěznou.

Dosavadní starosta Jiří Rokl se do zastupitelstva nedostal a skončil jako třetí náhradník. Nezískal tak dostatečný počet hlasů pro mandát, stejně jako v minulých komunálních volbách, kdy mu je přenechal stranický kolega. (www.volby.cz, 2. 2. 2011)

Rozhodnutí voličů mohly ovlivnit také občanské iniciativy - *Vyměňte politiky* nebo *Rychnovská defenestrace*. Internetová iniciativa *Rychnovská defenestrace* například vyzývala voliče ke změnám na zdejší radnici. Způsob, jakým toho chtěli iniciátoři dosáhnout, byla snaha přesvědčit voliče, aby místo zakřížkování kolonky u volební strany voliči plně využili svých 21 hlasů a vybrali si konkrétní lidi, kteří se jim budou zodpovídat. (http://www.orlicky.net/index.php?id_zpravy=11547167091286876982, 2. 2. 2010)

5.7.3 Povolební situace

Ustavující zastupitelstvo zvolilo na svém zasedání v úterý 9. listopadu vedení města. Po šestnácti letech získal Rychnov nad Kněžnou do čela svého vedení zcela nové tváře. Starostou byl zvolen Ing. Jan Skořepa (ODS), místostarostkami pak Mgr. Jana Drejslová (ODS) a Ing. Michaela Zimová (ČSSD). Dalšími čtyřmi členy rady byli zvoleni Tomáš Erben, Mgr. Zdeněk Žabokrtský, JUDr. Milan Novák a Jiří Oberreiter.

Nové vedení nastoupilo do úřadu hned následující den, který věnovalo osobnímu seznámení se zaměstnanci městského úřadu v jednotlivých odborech. V dalších dnech následovalo seznamování s finanční problematikou a chodem jednotlivých společností města Rychnova nad Kněžnou.

Současné vedení města čeká nelehký úkol – vypořádat se zatím s nejnižším očekávaným příjmem města v průběhu posledních 5 let, který zaznamenal za zmiňované období pokles o 30 milionů korun; zmírnit zadluženost a zkorigovat náklady. (Rychnovský zpravodaj, 2010, č. 12)

Povolební situace se navíc velmi zkomplikovala. Celostátní vedení ODS dalo v lednu 2011 ultimátum svému místnímu sdružení v Rychnově nad Kněžnou. Pokud do konce února neukončí spolupráci s komunisty, ztratí licenci a bude tak zrušeno. Poměry v Rychnově jsou značně komplikované. ODS sice vyhrála volby do zastupitelstva a získala starostenský post, ale bez komunistů by se jí to nepovedlo. Do zastupitelstva obce se totiž dostalo osm stran či sdružení.

Situace v Rychnově byla projednána oblastní radou ODS. Pokud by vedení ODS rychnovskou místní organizaci zrušilo, zastupitelé zvolení za ODS jako nestraníci by ve vedení města mohli nadále zůstat. Jejich rezignace záleží jen na jejich rozhodnutí. V městské radě mají zastoupení ODS, TOP 09, ČSSD, Svobodná občanská samospráva a KSČM, ale koaliční smlouvu neuzavřely. Tato většina vyplynula až z ustavujícího zasedání. Bez podpory KSČM by mohlo místní sdružení ODS padnout, jelikož nynější „opozice“ by v případě spolupráce s komunisty měla těsnou nadpoloviční většinu. (http://hradec.idnes.cz/rychnovske-vladnouci-ods-hrozi-zruseni-kvuli-komunistum-p3s-/hradec-zpravy.asp?c=A110201_202242_hradec-zpravy_klu, 2. 2. 2011)

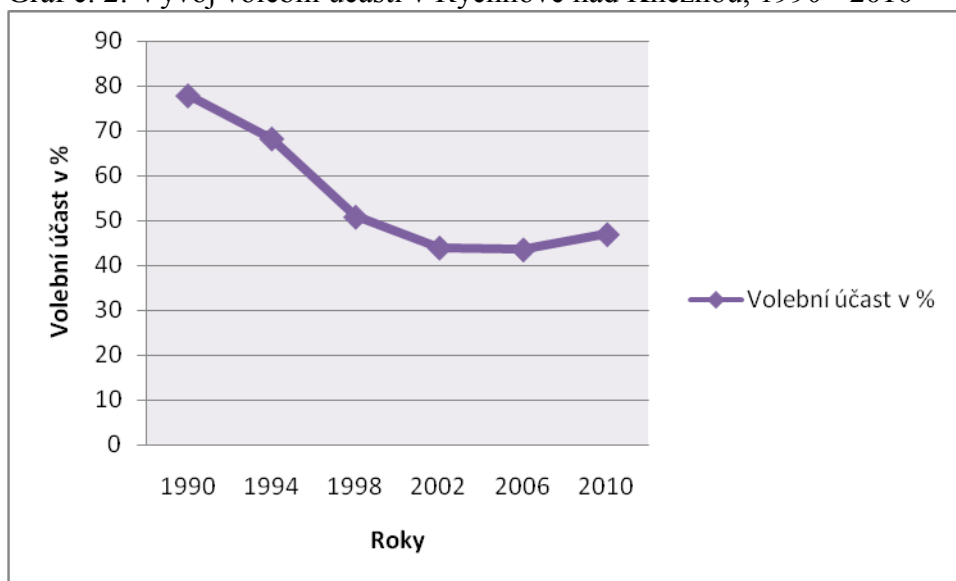
Verdiktem výkonné rady ODS bylo zrušení 18 místních sdružení strany v celé České republice kvůli přímé či nepřímé spolupráci s KSČM na komunální úrovni, o licenci přišla nakonec i ODS v Rychnově nad Kněžnou. Vedení města není ale nikterak ohroženo. (<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ods-zrusila-18-mistnich-sdruzeni-kvuli-spolupraci-s-kscm/602876>, 14. 3. 2011)

5.8 Volební účast v komunálních volbách 1990 – 2010

Na základě charakterizování jednotlivých volebních období je v následující tabulce naznačen vývoj volební účasti v obecních volbách v Rychnově nad Kněžnou od roku 1990 do roku 2010.

Graf č. 2: Vývoj volební účasti v Rychnově nad Kněžnou, 1990 - 2010

Zdroj: Kronika města Rychnov nad Kněžnou 1990, ČSÚ, vlastní zpracování

Po dlouhé pauze se v roce 1990 konaly první svobodné volby, a to ukazuje i vysoká volební účast občanů v Rychnově nad Kněžnou. S dalšími volebními obdobími začala volební účast klesat a při posledních volbách došlo opět k mírnému nárůstu. Výše volební účasti v posledních letech svědčí o průměrné politické participaci občanů. Nově zvolení členové zastupitelstva by měli usilovat o co největší zapojování občanů do dění obce, zvyšovat jejich zájem a posilovat tím celkovou participaci v obci.

5.9 Vymezení obce

5.9.1 Začlenění obce Rychnov nad Kněžnou do velikostní kategorie obcí

V rámci typologie členění Petra Jüptnera lze obec Rychnov nad Kněžnou jednoznačně zařadit do kategorie obcí střední velikosti vzhledem k počtu obyvatel města. Potvrzuje i hledisko o počtu registrovaných stran, ačkoliv kandidujících volebních subjektů každé

volební období mírně přibývá. K nejvyššímu navýšení došlo v posledních uskutečněných komunálních volbách v roce 2010, kde se ucházelo o svoji přízeň 10 politických stran a hnutí. Tím se obec blíží spíše k horní hranici této velikostní kategorie. Svědčí to o zvyšujícím se zájmu o politické dění v obci.

Je možné usuzovat, že i v této obci existují politické strany pouze formálně, jelikož na kandidátních listinách politických stran se hojně vyskytují nezávislí kandidáti. Tato obec potvrzuje Jüptnerovu charakteristiku, že politické strany zde nevyvíjejí přílišnou aktivitu, mají slabou organizační základnu, a proto se voliči při volbách rozhodují dle vlastního úsudku a osobních sympatií.

5.9.2 Určení typu stranického systému obce Rychnov nad Kněžnou dle typologie G. Sartoriho

Při snaze zařadit rychnovský stranický systém do jednoho z vytyčených typů dle typologie G. Sartoriho se nabízí nesporné začlenění do systému multipartijního. S ohledem na demokratičnost systému a počet relevantních stran nelze místní systém přidružit k systému jedné strany, hegemonní strany, dominantní strany ani k systému dvou stran. V Rychnově nad Kněžnou se jedná zřetelně o vícestranický systém, který se vyznačuje tím, že se ani jedné straně nedaří získat absolutní většinu a je třeba vytvářet koalice stran. V komunálním systému průběžně působí, v určitém časovém horizontu, 4 – 6 relevantních stran. V tomto případě je možné označit místní systém za umírněný pluralismus. I přesto, že se zde v některých volebních obdobích jednalo o 6 relevantních stran, není ještě nutné zařadit systém do polarizovaného pluralismu. Hranice počtu více jak pěti relevantních stran zde není kladena absolutně, rozhodující kontrolní proměnnou je faktor ideologické vzdálenosti. Jednoznačné působení v místním systému má ideologická umírněnost, typická pro umírněný pluralismus. Nevyskytuje se zde vysoce emotivní politicko-ideologický přístup, ani další typické vlastnosti pro polarizovaný pluralismus. Přestože má strana KSČM v místním komunálním systému silné postavení s ohledem na výsledky v komunálních volbách, na základě jejího místního působení nelze označit KSČM za stranu antisystémovou.

Jak již bylo uvedeno v teoretické části, české komunální prostředí je mimo jiné pod vlivem celostátním. Lze například uvést nynější vztah politických subjektů ke KSČM, který se vyznačuje osobní zaujatostí a odmítáním vytvořit koalici s touto stranou.

V Rychnově nad Kněžnou je situace zcela opačná. O místním systému nelze zaručeně hovořit jako o substytmu celostátního stranického systému, a to z důvodu, že vytváření koalice se stranou KSČM je zde naprosto běžné. Při utváření koalic zde navíc dochází k ideologicky nepropojeným soustavám stran.

V současné městské radě mají zastoupení ODS, TOP 09, ČSSD, Svobodná občanská samospráva a KSČM, ale žádnou koaliční smlouvu neuzavřely. Došlo pouze k jakési dohodě mezi vítěznou stranou ODS a stranou KSČM, která vítěznou stranu zcela podporuje a tím získává tato sestava nadpoloviční většinu.

Stranický systém v Rychnově nad Kněžnou zapadá do Sartoriho definice stranického systému, jež je chápán jako soustava vzájemných působení, vyplývajících z mezistranické rivality. Avšak pro Sartoriho je velmi důležité ideologické hledisko. Potom vyvstává otázka, zda je možné chápat rychnovský systém jako „systém stranický“, když zde běžně dochází k vytváření koalic či dohod vzájemně ideově nepropojených stran, například ODS s KSČM. Obecně mají tyto dvě strany mezi sebou velkou ideologickou vzdálenost. I ve stranickém systému by se měla dodržovat určitá pravidla a disciplína jednotlivých stran by měla být samozřejmostí. Již v roce 2006 bylo na sjezdu ODS zakázáno vytvářet koalice a spolupracovat s KSČM.

Pokud jsou brány v úvahu tyto aspekty místního politického procesu, poté vyvstávají pochyby o užívání pojmu „rychnovský stranický systém“ a bylo by lepší hovořit pouze o soustavě stran. Spolupráce těchto stran, jejichž myšlenkové procesy by měly být zcela neslučitelné, je dána také tím, že politické strany mají při volbách na svých kandidátních listinách především nezávislé kandidáty. Bylo zjištěno, že z 21 zvolených zastupitelů města se hlásí ke své straně pouze 3 členové (2 členové KSČM, 1 člen ČSSD), viz příloha č. 1. Ostatní zastupitelé jsou bez politické příslušnosti.

Vzájemné vztahy komunálního systému v Rychnově nad Kněžnou lze přisuzovat zejména místním zvláštnostem. Jako nejdůležitější hlediska při komunálních rozhodovacích procesech se zdají být vzájemné osobní vztahy a sympatie účastníků komunálního systému.

6 Závěr

Tématem diplomové práce byly politické subjekty a jejich vztahy v rámci konkrétně vymezené územní jednotky obce Rychnov nad Kněžnou.

Po zpracování problematiky na obecné úrovni, na základě studia přístupné literatury metodou rozboru dokumentů, bylo hlavním cílem práce charakterizovat komunální systém města, zhodnotit volební výsledky, přiblížit činnost místních politických aktérů a snaha naznačit participaci občanů na veřejném životě obce. Dílčími záměry bylo charakterizovat obec z pohledu historického, ekonomického a sociálního.

V úvodní části diplomové práce byly vysloveny dvě hypotézy:

Hypotéza č. 1: *Obec Rychnov nad Kněžnou lze zařadit do kategorie obcí střední velikosti v rámci typologie členění Petra Jüptnera. Dle vymezení velikostní kategorie středních obcí je možno konstatovat, že Rychnov nad Kněžnou jednoznačně zapadá do této třídy, a to vzhledem k počtu obyvatel a k počtu působících politických subjektů v obci. Lze tak učinit i na základě další charakteristiky, že politické strany v této obci mohou existovat pouze formálně, nevyvíjejí přílišnou aktivitu a voliči se zde rozhodují spíše dle vlastního uvážení a osobních sympatií. Hypotéza č. 1 byla potvrzena.*

Komunální volby v Rychnově nad Kněžnou potvrdily obecnou charakteristiku, typickou pro úroveň středně velkého města, že se voleb účastní většina parlamentních stran. V místních volbách ale působí i faktory obecně platné pro nejmenší obce. Neshody uvnitř zastupitelstva obce vznikají zejména na základě apolitických skutečností a vztahy mezi politickými aktéry jsou spíše soukromého charakteru.

Hypotéza č. 2: *V Rychnově nad Kněžnou existuje určitý historický kontext při komparaci komunálních volebních výsledků předválečného období v letech 1919 - 1938 a volebních výsledků po roce 1989. Studií tohoto jevu byla sledována místní podpora tradičních politických stran, které působily v této obci od roku 1919. Následně bylo hodnoceno, zda po roce 1989 existovaly v obci totožné či porovnatelné politické subjekty. Tato práce potvrdila hypotézu č. 2, že absence více než čtyřiceti let svobodných komunálních voleb nevykazala místní podmíněné zdroje podpory tradičních politických stran. Tradiční politické subjekty v Rychnově nad Kněžnou, působící od roku 1919, zachycuje následující tabulka.*

Tabulka č. 15: Tradiční politické subjekty v Rychnově nad Kněžnou od roku 1919

Volební strana/rok 1919 - 1938	Volební strana/od roku 1990
Strana sociálně demokratická	ČSSD
Strana lidová	KDU-ČSL
Komunistická strana	KSČM
Strana národně socialistická	ČSNS

Zdroj: vlastní zpracování

Řádky v tabulce znázorňují strany působící v předválečném období a k nim korespondující strany, které působily od roku 1990. Volební výsledky jsou tedy podmíněny silnou tradicí a vlivem sociálně-kulturního prostředí, které se po několik desetiletí výrazně nezměnilo.

Z hlediska porovnání volebních výsledků v jednotlivých volebních obdobích je město Rychnov nad Kněžnou poměrně stabilní obcí. Po tři volební období od roku 1998 vítězila volební strana US-DEU, která měla v Rychnově nad Kněžnou dlouhodobě silnou pozici. Komunálními volbami v roce 2006 také dominovalo toto politické uskupení, avšak pod hlavičkou SNK ED. V posledních místních volbách v roce 2010 tato strana neuspěla. Voliči se tímto postarali o celkovou výměnu vedení města, která by mohla být pro budoucí rozvoj města prospěšná. Z hlediska volebních výsledků patří KDU-ČSL mezi středně silné politické strany, tuto pozici obhájila i v posledních komunálních volbách. Vzhledem k výsledkům voleb je postavení ČSSD v místních podmínkách pro tuto stranu nepřilíš uspokojivé, ČSSD se většinou pohybovala v druhé polovině, mezi méně úspěšnými volebními subjekty. Vítěznou stranou v posledních konaných volbách v roce 2010 se stala ODS a opakovala tak úspěch z roku 1994, v ostatních volebních obdobích si na poli úspěšnosti udržovala druhou či třetí příčku.

ODS sice vyhrála volby do zastupitelstva a získala starostenský post, ale bez podpory KSČM by se jí to zřejmě nepodařilo. Situaci v Rychnově projednala oblastní rada ODS, která dala místnímu sdružení ultimátum do konce února a žádala ukončení spolupráce s KSČM. Místní sdružení strany ODS bylo kvůli spolupráci s KSČM na konci února 2011 skutečně zrušeno. Vedení města není nikterak ohroženo, jelikož zastupitelé zvolení za ODS jako nestraníci mohou ve svých pozicích nadále setrvat.

Komunální volby většinou dosahují mezi lidmi větší pozornosti než volby parlamentní, jelikož i v tomto středně velkém městě se lidé dobře znají a mají tendenci volit své zástupce na základě sympatií. Právě tato sounáležitost voliče a kandidáta je pro správnou volbu velmi prospěšná. Stranická příslušnost tak zůstává často v pozadí. Dalším důvodem,

který dokazuje nižší význam stranického členství, jsou kandidátní listiny, kde většina kandidátů je bez politické příslušnosti. Proto i také mobilita komunálních politiků mezi jednotlivými politickými stranami bývá značně vysoká. Jako příklad je možno uvést pohyb bývalého starosty Jiřího Rokla mezi politickými stranami, který každé volební období kandidoval za jiný volební subjekt.

V posledních letech se ukazuje, že zájem o komunální politiku v Rychnově nad Kněžnou narostl. Svědčí o tom významné zvýšení počtu kandidujících politických subjektů na jedné straně a zvyšující se volební účast ve městě na straně druhé.

Růst počtu jednotlivých kandidátních listin, tím i růst celkového množství kandidátů, lze vnímat jako pozitivní skutečnost. Navyšující se množství lidí, kteří se chtějí osobně podílet na řízení města, znamená cenný krok k posílení komunální demokracie. Pokud bude při komunálních volbách usilovat více lidí o omezený počet zastupitelských míst, poroste tlak na kvalitu a občané města budou mít kvalitnější možnosti výběru.

Větší počet politických stran a hnutí může nést i obavy, že se o místní moc budou zasazovat určité podnikatelské skupiny, které sestaví kandidátní listinu záměrně pouze pro potřebu voleb a ve skutečnosti to mohou být lidé, kteří sledují pouze vlastní zájem, nikoliv zájem města. Volič by měl tedy volit své zástupce s maximální obezřetností.

Výše volební účasti v Rychnově nad Kněžnou v posledních letech svědčí o průměrné politické participaci občanů a také o míře vyspělosti občanů města. Nově zvolení členové zastupitelstva by měli usilovat o co největší začleňování občanů do dění obce, zvyšovat jejich zájem a posilovat tím celkovou participaci v obci.

Tato případová studie by mohla sloužit jako zdroj informací při přípravě projektů, pro vytváření dlouhodobější rozvojové místní strategie a přispět k celkovému porozumění situace ve městě Rychnov nad Kněžnou. Město by mělo využít všech svých vnitřních potenciálů, příznivé geografické polohy, historického a kulturního dědictví a uplatnit je například k posílení rozvoje místního cestovního ruchu. Město by mělo věnovat pozornost oblastem pro rozvoj dopravy a bytové výstavby. Konkrétně, usilovat o snižování přetížené dopravy v historickém jádru města, vytvářet nová parkovací místa a podněcovat výstavbu bytových domů, které budou městem podporovány. Nové vedení města by se mohlo zasazovat o rozšíření spolupráce s občany města, snažit se je více zapojovat do místních aktivit a posilovat tím vzájemnou důvěru, která je pro rozvoj města velice významná.

7 Seznam použitých zdrojů

BALÍK, S. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 387 s. ISBN 978-80-7325-144-4.

BALÍK, S. *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2009. 256 s. ISBN 978-80-247-2908-4.

BROKL, L. & kolektiv *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-48-6.

ČERMÁK, D. eds. *Aplikace principů partnerství a participace v prostředí malých měst České republiky*. 1. vydání. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. 99 s. ISBN 978-80-7330-167-5.

ČMEJREK, J. *Obce a regiony jako politický prostor*. 1. vydání. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. 165 s. ISBN 978-80-87197-00-4.

ČMEJREK, J. a kolektiv *Participace občanů na veřejném životě venkovských obcí ČR*. 1. vydání. Praha: Kernberg Publishing, 2009. 133 s. ISBN 978-80-87168-10-3.

ČMEJREK, J., BUBENÍČEK, V., LUHANOVÁ, M. *Politika v regionálním rozvoji Úvod do studia*. 1. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze Provozně ekonomická fakulta, 2005. 162 s. ISBN 80-213-1157-6.

ČMEJREK, J., KOPŘIVA, R. *Základy veřejné správy*. 1. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze Provozně ekonomická fakulta, 2007. 126 s. ISBN 978-80-213-1626-3.

Dějiny Československa v datech. Kolektiv autorů. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1968. 557 s. ISBN nevedeno. č. 66/507-21-8.6.

FIALA, P., STRMISKA, M. eds. *Víceúrovňové vládnutí: teorie, přístupy, metody*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 267 s. ISBN 80-7325-074-8.

FRÝZEK, J. *Rychnov nad Kněžnou 1258-2008 750 let od první písemné zmínky*.

1. vydání. Nové Město nad Metují: Fotoateliér Imlauf, 2008. 120 s. ISBN 80-903514-6-8.

HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L. eds. *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. 1. vydání, dotisk. Brno: Masarykova universita v Brně, 2004. 379 s. ISBN 80-210-3195-6.

HUDEČKOVÁ, H., LOŠŤÁK, M., ŠEVČÍKOVÁ, A. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. 1. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze Provozně ekonomická fakulta, 2005. 189 s. ISBN 80-213-1413-3.

KLICPEROVÁ-BAKER, M., FEIERABEND, K. I. eds. *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Academia, 2007. 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7.

KLÍMA, M. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. 1. vydání. Praha: Radix, 1997. 273 s. ISBN 80-86031-13-6.

KREJČÍ, O. *Nová kniha o volbách*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2006. 481 s. ISBN 80-86946-01-0.

KUBÁT, M. *Postkomunismus a demokracie*. Vydání není uvedeno. Praha: Dokořán, s.r.o., 2003. 125 s. ISBN 80-86569-47-0.

NOVÁK, M. *Systémy politických stran*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 275 s. ISBN 80-85850-22-2.

ŠARADÍN, P., OUTLÝ, J. *Studie o volbách do zastupitelstev v obcích*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 232 s. ISBN 80-244-0798-1.

Další prameny:

JÜPTNER, P. *Komunální koalice a politické modely*. Politologická revue 2, 2001.

Kronika města Rychnov nad Kněžnou. Archiv města RK, 1836 – 1940. Inventární číslo: 858, kniha č. 208.

Kronika města Rychnov nad Kněžnou. Archiv města RK, 1990. Inventární číslo: 26, kniha č. 26.

LENFELDOVÁ, A. Bakalářská práce: *Společenský a politický život v Rychnově nad Kněžnou*. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2009.

Orlický týdeník, 2002, č. 70, 71, 76, 81, 88.

Orlický týdeník, 2006, č. 77, 90.

Orlický týdeník, 2010, č. 51/70.

Orlický týdeník, 2010, č. 51/78.

Rychnovský zpravodaj, 1994, č. 12.

Rychnovský zpravodaj, 2002, č. 10, 11.

Rychnovský zpravodaj, 2006, č. 1, č. 10.

Rychnovský zpravodaj, 2010, č. 10.

Rychnovský zpravodaj, 2010, č. 12.

Zákon č. 128/2000 Sb.

Zákon č. 491/2001 Sb.

Internetové zdroje:

Město Rychnov nad Kněžnou [online]. [cit. 2011-02-04]. Dostupné z:

<http://www.rychnov-city.cz/mesto/symboly-mesta.php>

Městské informační centrum [online]. [cit. 2011-02-04]. Dostupné z:

<http://www.rychnovsko.cz/?id=historie>

Český statistický úřad [online]. [cit. 2011-02-04]. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>

Český statistický úřad Královéhradecký kraj [online]. [cit. 2011-02-04]. Dostupné z:

<http://www.hradeckralove.czso.cz/>

Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>

Český statistický úřad [online]. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/576069?OpenDocument>

Volební server ČSÚ [online]. [cit. 2011-02-14]. Dostupné z:

<http://volby.cz/pls/kv1994/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=3607&xobec=576069>

Volební server ČSÚ [online]. [cit. 2011-02-14]. Dostupné z:

<http://volby.cz/pls/kv1998/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5204&xobec=576069>

Volební server ČSÚ [online]. [cit. 2011-02-14]. Dostupné z:

<http://www.volby.cz/pls/kv2002/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5204&xobec=576069>

Volební server ČSÚ [online]. [cit. 2011-02-14]. Dostupné z:
<http://www.volby.cz/pls/kv2006/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5204&xobec=576069>

Volební server ČSÚ [online]. [cit. 2011-02-02]. Dostupné z:
www.volby.cz

Volební server ČSÚ [online]. [cit. 2011-01-30]. Dostupné z:
<http://volby.cz/pls/kv2010/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5204&xobec=576069&xobecnaz=rychnov+nad+kn%EC%BEnou&xstat=0&xvyber=0>

Zpravodajský portál pro Orlické hory a Podorlicko [online]. [cit. 2011-02-02]. Dostupné z:
http://www.orlicky.net/index.php?id_zpravy=11547167091286876982

iDNES.cz Hradecký kraj [online]. [cit. 2011-02-02]. Dostupné z:
http://hradec.idnes.cz/rychnovske-vladnouci-ods-hrozi-zruseni-kvuli-komunistum-p3s-/hradec-zpravy.asp?c=A110201_202242_hradec-zpravy_klu

ČeskéNoviny.cz [online]. [cit. 2011-03-14]. Dostupné z:
<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ods-zrusila-18-mistnich-sdruzeni-kvuli-spolupraci-s-kscm/602876>

Město Rychnov nad Kněžnou [online]. [cit. 2011-03-14]. Dostupné z:
<http://www.rychnov-city.cz/mesto/zastupitelstvo-slozeni.php>

iDNES.cz [online]. [cit. 2011-03-31]. Dostupné z:
http://cestovani.idnes.cz/foto.aspx?r=igcechy&c=A071126_225113_igcechy_skr

ORLICKO.cz [online]. [cit. 2011-03-31]. Dostupné z:
<http://www.orlicko.cz/Index.php?IdS=12>

Turistický magazín KAM po Česku [online]. [cit. 2011-03-31]. Dostupné z:

http://www.kampocesku.cz/gallery/2009_10/18_zamek.jpg

Czech Tourism - oficiální turistická prezentace České republiky [online]. [cit. 2011-03-31].

Dostupné z: <http://photo.czechtourism.com/index.php?m=photo&a=detail&id=1808>

Česká televize – Toulavá kamera [online]. [cit. 2011-03-31]. Dostupné z:

http://toulavakamera.ct24.cz/apollo/pictures/mapy/Rychnov_nad_Kneznou.jpg

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1: Modely, třídy a typy vícestranickosti dle G. Sartoriho

Tabulka č. 2: Dlouhodobý vývoj obyvatelstva v Rychnově nad Kněžnou 1961 - 2007

Tabulka č. 3: Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance v okrese v KČ, 2001 - 2005

Tabulka č. 4: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov nad Kněžnou 15. června 1919

Tabulka č. 5: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov nad Kněžnou 16. září 1923

Tabulka č. 6: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov nad Kněžnou 16. října 1927

Tabulka č. 7: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov nad Kněžnou 27. září 1931

Tabulka č. 8: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov nad Kněžnou 29. května 1938

Tabulka č. 9: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov nad Kněžnou 24. listopadu 1990

Tabulka č. 10: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov n. K. 18. 11. – 19. 11. 1994

Tabulka č. 11: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov n. K. 13. 11. - 14. 11. 1998

Tabulka č. 12: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov n. K. 1. 11. - 2. 11. 2002

Tabulka č. 13: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov n. K. 20.10. - 21. 10. 2006

Tabulka č. 14: Volby do zastupitelstva v obci Rychnov n. K. 15.10. - 16. 10. 2010

Tabulka č. 15: Tradiční politické subjekty v Rychnově nad Kněžnou od roku 1919

Seznam grafů:

Graf č. 1: Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance v okrese v KČ, 2001 – 2005

Graf č. 2: Vývoj volební účasti v Rychnově nad Kněžnou, 1990 - 2010

Seznam obrázků:

Obrázek č. 1: Znak města – panna na jelenu

Seznam zkratek:

ČR	Česká republika
ČSL	Československá strana lidová
ČSNS	Česká strana národně sociální
ČSS	Československá strana socialistická
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSSZ	Československá strana zemědělská
ČSÚ	Český statistický úřad
KDU-ČSL	Křesťanská demokratická unie - Československá strana lidová
KSČ	Komunistická strana Československa
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
MNV	Místní národní výbor
NK	Nezávislí kandidáti
NV	Národní výbor
ODA	Občanská demokratická aliance
ODS	Občanská demokratická strana
OF	Občanské fórum
ORP	Obec s rozšířenou působností
POU	Pověřený obecní úřad
SD ČR	Svaz důchodců České republiky
SNK ED	Sdružení nezávislých kandidátů - Evropští demokraté
SPR-RSČ	Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa
SZ	Strana zelených
TOP 09	Tradice, Odpovědnost, Prosperita
US	Unie svobody
US-DEU	Unie svobody - Demokratická unie
VPM	Volba pro město
VÚSC	Vyšší územní samosprávný celek

8 Přílohy

Příloha č. 1 - Složení zastupitelstva města z komunálních voleb 15. - 16. 10. 2010

Příloha č. 2 - Fotografie rychnovských stavebních památek

Příloha č. 3 - Mapa Rychnova nad Kněžnou a jeho okolí

Příloha č. 1 - Složení zastupitelstva města z komunálních voleb 15. - 16. 10. 2010

<i>Příjmení, jméno</i>	<i>Navrhující strana</i>	<i>Politická příslušnost</i>
Skořepa Jan, Ing.	ODS	bez politické příslušnosti
Drejslová Jana, Mgr	ODS	bez politické příslušnosti
Homolka Jiří, MVDr.	ODS	bez politické příslušnosti
Jakoubek Karel, MUDr.	ODS	bez politické příslušnosti
Novák Milan, JUDr.	KSČM	člen KSČM
Lorenc Jiří	KSČM	člen KSČM
Motyčka Jan, MUDr.	KSČM	bez politické příslušnosti
Richter Miroslav, PaedDr.	KDU-ČSL	bez politické příslušnosti
Kováříček Pavel	KDU-ČSL	bez politické příslušnosti
Solár Josef, Mgr.	KDU-ČSL	bez politické příslušnosti
Kotek Milan, Mgr.	Nestraníci	bez politické příslušnosti
Štrégl Karel, Mgr.	Nestraníci	bez politické příslušnosti
Zemen Jan, Mgr.	Nestraníci	bez politické příslušnosti
Ješina Josef	ČSSD	člen ČSSD
Zimová Michaela, Ing.	ČSSD	bez politické příslušnosti
Petr Luděk, Mgr.	Volba pro město	bez politické příslušnosti
Bachura Ladislav, MUDr.	Volba pro město	bez politické příslušnosti
Erben Tomáš	TOP 09	bez politické příslušnosti
Žabokrtský Zdeněk, Mgr.	TOP 09	bez politické příslušnosti
Oberreiter Jiří	Svobodná občanská samospráva	bez politické příslušnosti
Fajstauer Jan, MUDr.	Svobodná občanská samospráva	bez politické příslušnosti

Zdroj: <http://www.rychnov-city.cz/mesto/zastupitelstvo-slozeni.php>, 14. 3. 2011

Příloha č. 2 - Fotografie rychnovských stavebních památek

Historická část Rychnova nad Kněžnou

Zdroj: http://cestovani.idnes.cz/foto.aspx?r=igcechy&c=A071126_225113_igcechy_skr, 31. 3. 2011

Zámek Rychnov nad Kněžnou, přední část

Zdroj: <http://www.orlicko.cz/Index.php?IdS=12>, 31. 3. 2011

Zámek Rychnov nad Kněžnou a okolí

Zdroj: http://www.kampocesku.cz/gallery/2009_10/18_zamek.jpg, 31. 3. 2011

Kostel Nejsvětější Trojice

Zdroj: <http://photo.czechtourism.com/index.php?m=photo&a=detail&id=1808>, 31. 3. 2011

Příloha č. 3 - Mapa Rychnova nad Kněžnou a jeho okolí

Zdroj: http://toulavakamera.ct24.cz/apollo/pictures/mapy/Rychnov_nad_Kneznou.jpg,
31. 3. 2011